

Lähisuhtevägivald Eestis: tegevjuristide hinnangud õiguskaitstesüsteemile

Tegevjuristide 2020 küsitluse tulemused

Iris Pettai
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

SISUKORD

Sisukord	2
Lühikokkuvõte	3
Saateks	9
1. Vägivalla defineerimine	11
2. Uuringu eesmärgid	13
3. Uuringu korraldamisest	14
3.1. Valimi moodustamise põhimõtted	14
3.2. Metoodika kirjeldus	14
4. Vastajate üldiseloomustus	15
5. Naistevastane vägivald on juristide hinnangul tõsine probleem	17
5.1. Vägivalla põhjuseid leitakse nii naiste kui meeste käitumises ja ümbritseva keskkonna mõjudes	19
6. Eesti riigi suutlikkus lähisuhtevägivalla juhtumitega tegelemisel	22
7. Lähisuhtevägivalla õiguslikud raamid	26
7.1. Hinnangud lähisuhtevägivalla õiguslikele raamidele	26
7.2. Hinnangud karistustele	26
7.3. Lepitusmenetlusse suhtumine	27
7.4. Valmisolek perevägivalla seaduseks	29
8. Hinnangud perevägivalla juhtumite menetlemis- ja käsitlemispraktikasse	33
9. Konservatiivid ja uuendajad	39
LISA 1	41
Tegevjuristide hinnangud perevägivalla ennetamise ja tõkestamise võimalustele (väljavõtted vabade vastustega küsimustest)	

LÜHIKOKKUVÕTE

Uuringu eesmärk

Uuringu eesmärgiks on vaadelda lähisuhtevägivalda prokuröride, kohtunike, advokaatide jt. õiguskaitsepetsialistide pilgu läbi. Tegemist on osaliselt kordusküsitlusega. Analoogiline üle-eestiline tegevjuristide ekspertuuring lähisuhtevägivalda kohta viidi läbi Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna koostöös 2017. aastal.

Küsitlusega selgitatakse, milline on tegevjuristide suhtumine lähisuhtevägivalda kui probleemi, kuivõrd ollakse valmis üha kasvavat ohvrite tulva teenindama, kuivõrd selgelt tajutakse, millist konkreetset abi ohvrid vajavad ja millised on võimalused ohvreid abistada. Milline on tegevjuristide valmisolek ohvrikeskseks lähenemiseks, milliste uuendustega ollakse nõus, millistega mitte?

Käesolev uuring on läbi viidud Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) ja Aktiivste kodanike Fondi poolt toetatud projekti „Soostereotüüpideta ja efektiivse õiguskaitsesüsteemi kujundamine soolise vägivalla tõkestamiseks” raames. Projekti elluviijaks on Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, partneriteks: Tartu Ülikooli Õigusteaduskond, Tallinna Naiste Kriisikodu ja The Icelandic Women’s Rights Association (IWRA). Projekti periood on: 01.12.2019 – 31.05.2022

Metoodika ja andmed

Küsimustiku töötas välja Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi juurde loodud töörühm. Küsitlus toimus 2020. aastal. Uuringu läbiviimiseks koostatud veebiküsitluse ankeet oli suunatud advokaatidele, kohtunikele, prokuröridele ja teistele õigusspetsialistidele, kes suuremal või vähemal määral puutuvad kokku lähisuhtevägivalda juhtumitega.

Uuringus osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kutse uuringus osalemiseks edastati elektroonilise kirjaga, mis sisaldas lühidalt uuringu eesmarke, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Valimi tegemiseks kasutasime erinevaid kanaleid. Advokaatidele, kohtunikele, prokuröridele ja teistele õigusspetsialistidele saatsid vastamiskutsed nende juhtorganisatsioonid.

Küsitlus oli juhuvalimiga, üleriigiline. Küsitleti 184 tegevjuristi, vastajate hulgas oli 61 advokaati, 43 kohtunikku, 27 prokuröri ja 53 õigusvaldkonnas töötavat spetsialisti, kellede igapäevatöö on seotud lähisuhtevägivalda juhtumitega.

Küsitlemiseks kasutati isetäidetavat ankeeti. Küsitlusmeetoditena kasutati veebiküsitlust, SurveyHero platvormi, mis tagab Euroopa Liidu isikuandmete kaitse ja üldmäärusele (GDPR) vastavate andmekaitse suuniste järgimise.

Küsitluses osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kutse küsitluses osalemiseks edastasime elektroonilise kirjaga, mis sisaldas lühidalt uuringu eesmarke, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Tulemustest

Uuringust selgub, et õiguskaitse spetsialistid peavad lähisuhtevägivalda tõsiseks probleemiks. Suurimaks probleemiks on vastajate hinnangul vaimne vägivald, mida väga tõsiseks probleemiks hindab 81% advokaatidest, kohtunikest ja prokuröridest. Tõsiduselt järgmine on füüsiline vägivald hinnangul, mida väga tõsiseks probleemiks hindab 38% prokuröridest, mis ületab üle kahe korra kohtunike ja advokaatide hinnanguid. Tervikuna hindab füüsilist vägivalda tõsiseks probleemiks 85% kohtunikest, 82% prokuröridest ja 75% advokaatidest. Märksa leebemalt hinnatakse seksuaalset vägivalda, tõsiseks probleemiks peab seda 75% prokuröridest, 50% kohtunikest ja 47% advokaatidest. Ka leiab 72% vastajatest, et Eestis on suuri probleeme perevägivalda ohvrite inimõiguste tagamisega Eestis.

Tegevjuristide seas on tugevalt kinnistunud ohvrit süüdistav hoiak. 26-50% vastanutest näevad vägivalda põhjuseid ohvris endas, kes oma mõtlematu või provotseeriva käitumisega ise vägivalda esile kutsub. Enamik juristidest (89-95%) süüdistab naistevastases vägivaldas selle toimepanijaid mehi, kes vastajate hinnangul ei oska oma agressiivsust kontrollida, rakendavad naiste suhtes liigset kontrolli jms. Ka ollakse valdavalt (91%) arvamusel, et vägivalda põhjustab alkoholi ja narkootikumide tarbimine, töötus (64%) ja vaesus (67%).

Vastajatel paluti hinnata erinevaid võimalusi ohvrite kaitsmiseks, kuidas ohvreid aidata ja vägivallatseja eest kaitsta, mida selleks esmajoonel teha. Kõige enam toetust leiab seisukoht, et vägivald tuleb koheselt peatada, kui politsei on välja kutsutud ja et eelkõige tuleb vägivallatseja pere juurest eemaldada, seda 92% prokuröride, 77% kohtunike ja 69% advokaatide hinnangul.

Teine oluline samm on aidata vägivalda ohvritel saada oma mehest **materiaalselt sõltumatuks**, osutada neile abi elukutse omandamisel, töökoha leidmisel jms, seda 70% prokuröride, 48% kohtunike ja 56% advokaatide hinnangul. Kolmandal positsioonil on vägivallatsejate viharavi sundnõustamise korras, 48-70% peab seda esmatähtsaks.

Viharavi on meetmena kõrgel kolmandal positsioonil. Tegemist on kogu maailmas, aga ka Eestis alles vähe rakendamist leidnud suhteliselt uudse meetodiga, mis esialgu tundub vastajatele universaalse lahendusena ja efektiivne. Korrektsiooniprogrammi tuleb vaadelda kui sanktsiooni ja parandavat meetet, mitte aga kui kaitset ohvrile. Need programmid annavad tulemusi pika perioodi jooksul, üsna harva ja neid ei tuleks automaatselt samastada ohvri kaitsmisega, nagu ei taga ohvri kaitset ka perenõustamine.

Palusime tegevjuristidel hinnata riiklikku **vägivalda ennetamise strateegiat** aastateks 2015–2020, kuivõrd see võimaldab vägivalda ohjeldada. Vajalikuks pidas strateegiat vaid iga kolmas tegevjurist (prokuröridest 61%). Küsitlus näitas, et 2/3 tegevjuristidest ei tea strateegiast midagi või ei oska hinnangut anda. Kõige vähem on strateegiaga kursis kohtunikud, kellest 72% ei osanud strateegia vajalikkust hinnata.

Valdavalt (71%) ollakse arvamusel, et olemasolevad õiguslikud regulatsioonid võimaldavad lähisuhtevägivalda juhtumitega ammendavalt tegeleda, vaid iga neljas leiab, et õigusregulatsioon ei ole ammendav. 6% ei oska hinnangut anda.

Rohkem rahul on praeguste õiguslike raamidega prokurörid ja kohtunikud, kelledest enamik (80-93%) leiavad, et need võimaldavad ammendavalt perevägivaldaga tegeleda.

Valdav osa vastajatest peab praeguseid karistusi Eestis perevägivaldasejatele, kes ründavad oma pere liikmeid, tekitades traumasid ja vigastusi, liiga leebeteks. Nii arvab üle poole (57%) kõikidest vastajatest, advokaatidest 63%, prokuröridest 54% ja kohtunikest 50%.

Uuringus selgitasime, kas eksperdid pooldavad rohkem lepitavat või karistavat regulatsiooni. Eestis lõpeb ca neljandik kehalise väärkohtlemise juhtumitest lepitamisega. Küsisime vastajatelt, kuidas nad suhtuvad lepitamisele. Üle poole kõigist vastajatest (52%) ei poolda lepitamist. Rohkem on lepitamise vastaseid kohtunike (56%) ja advokaatide (53%) seas, vähem prokuröride seas (39%).

Uuringus hindasid vastajad, kas perevägivalda seadus, juhul kui see oleks Eesti õiguspraktikas olemas, muudaks perevägivalda juhtumitega tegelemise tõhusamaks. Üldine tendents on, et rohkem kui pooled küsitlusele vastanud tegevjuristidest (59%) on seisukohal et eraldi seadus ei muuda perevägivaldaga tegelemist tõhusamaks. Vaid 24% kõigist vastajatest leiab, et eraldi seadusel on õigusemõistmisele positiivne mõju, 13-17% vastajatest ei oska seaduse tähendust hinnata.

Palusime uuringus hinnata 11 olulisemat tegevust või tunnusjoont perevägivalda menetlemis- ja käsitlemispraktikas. Tervikuna on vastajad perevägivalda menetlemis- ja käsitlemispraktikaga enam-vähem rahul.

Kõige rohkem rahul ollakse kolme tegevusega :

1. Perevägivalda olemuse põhjalik tundmine ja selle spetsiifikaga arvestamine kohtuprotsessis
2. Lähtumine ohvri huvidest ja vajadustest menetlusprotsessis
3. Vägivaldaseja õiglane karistamine

Rahuldavaks peetakse koostöö aspekte: õiguskaitseorganite omavaheline koostöö, koostöö teiste institutsioonidega (perearstid, sotsiaaltöötajad, psühholoogid jt.) ja koostöö ohvriga, ohvri usalduse võitmine.

Madala suutlikkuse tasand toob välja kõige tõsisemad ja raskemad momendid perevägivalda juhtumite menetlemises, kui ei jätku ressursse tervikliku abipaketi tagamiseks kõigile perevägivalda juhtumi osapooltele, kui on keeruline ennetada ja ära hoida korduvvägivalda, (sh raskemad juhtumid), tagada ohvritele piisavat turvalisust ja kaitset vägivalda jätkumise eest, omada oskuseid ja teadmisi perevägivaldaga seotud riskide hindamisel.

Palusime vastajatel hinnata peamisi muudatusi, mida peaks tegema praeguses perevägivalda juhtumite käsitlemise praktikas. Kõige olulisemaks peetakse vajadust pakkuda ohvritele suuremat turvalisust ja kaitset, seda pooldab 83% kõikidest vastajatest. Teisena peetakse oluliseks muuta praegust olukorda, kus ohver koos lastega peab vägivalda puhul lahkuma oma kodust, mitte vägivallatseja. Seda seisukohta pooldab 44% kõikidest vastajatest, samas vastu on 45%, seega arvamused lähevad praktiliselt pooleks.

Kolmandale kohale asetub vajadus loobuda ohvrite (kaas)süüdistamisest toimunud vägivaldas (40%). Ohvrite süüdistamisest loobumisega ei ole nõus 45% kõikidest vastajatest.

Neljandal kohal on ettepanek loobuda ohvrite survestamisest ("pehmeks rääkimisest") lepitamiseks vägivallatsejaga, pooldab 38% kõikidest vastajatest, samas vastu on sellele ettepanekule 50%.

Viiendal kohal on ettepanek loobuda ohvrite kohustamisest kohtuda vägivaldsete meestega pärast lahutust, et kokku leppida laste hooldusõigustes. Ka siinosas on pooldajaid vähemuses - 37% (vastu on 46%).

Kuuendal kohal on ettepanek loobuda vägivaldsetele meestele seadusandlikult laste hooldusõiguse tagamine, mis annab neile õiguse tegeleda laste kasvatamisega. Ka siinosas on pooldajad vähemuses, kõigi vastajate puhul 34% (vastu on 41%).

Enamiku tegevjuristide (78%) hinnangul ei ole mees, kes on vägivaldne oma naise vastu, hea ja sobiv lapsevanem (Tabel 20). Vaid 2% vastajate arvates sobib taoline mees isaks põhjusel, et laps vajab mõlemat vanemat, viiendik on vastajatest on erapoolikul seisukohal.

2/3 kõigist vastajatest (advokaatidest 61%, kohtunikest 46% ja prokuröridest 92%) ei ole selle poolt, et kui kohus lepitab naise ja vägivaldse mehe, väites, et see on lapse huvides vajalik. Tegelikult ei ole see nii, sest vägivaldne isa ei tohiks last kasvatada.

Samas iga viiendaja tegevjuristi hinnangul on vanemate lepitamine lapse jaoks vajalik, sest laps vajab mõlemat vanemat. Iga viies vastaja on erapooletu.

Juristid on üsna murelikud, sest riik ei ole nende hinnangul seni suutnud lahendada lähisuhtevägivalda võtmeprobleeme: ennetada raskeid juhtumeid, omada kontrolli vägivallatseja ja vägivaldsetes peredes toimuva üle, tagada ohvritele elatusraha jm materiaalseid tingimusi jms. Suurimaks probleemiks ekspertide hinnangul on võimaluste puudumine ohvritele elatusraha jm materiaalsete tingimuste tagamisel, et nad saaksid iseseisvalt toime tulla. Puudulikuks hindab seda 84% prokuröridest, 69% advokaatidest ja 54% kohtunikest.

Riigile heidetakse ette ka vähest kontrolli vägivallatsete (puudulikuks peab 8-71%) ja vägivaldsetes peredes toimuva üle (puudulikuks peab 23-66%). Samuti ollakse kriitilised, et riik ei suuda lähisuhtevägivalda ennetada ja raskeid juhtumeid ära hoida (puudulikuks peab 15-50%).

Ekspertide vastustest võib järeldada, et riigi suutlikkus on madalam nendes aspektides, mis seonduvad lähisuhtevägivalda ennetamisega, ning kõrgem juhtudel, kui tegeletakse selle nähtuse tagajärgedega.

Kõige enam ollakse rahul ohvrite kohtlemisega õigusorganites, ka ollakse rahul ohvrite lastele turvalisuse tagamisega.

Uuring võimaldab tegevjuristide seas eristada kahte lähenemisviisi õigusregulatsiooni ja õiguspraktikasse lähisuhtevägivalda alal: konservatiivne ja uuenduslik.

Konservatiivid pooldavad õigusregulatsiooni, kus eesmärgiks on perekond säilitada osapoolte lepitamise, psühholoogilise abi, viharavi jms. abil. Pigem ei soovi uuendusi, pooldavad praeguse õigusbaasi ja õiguspraktika säilumist.

Uuendajad pooldavad pigem karistavat õigusregulatsiooni, kus eesmärgiks on vägivalda tsükli lõpetamine, vägivallatsete ja ohvri üksteisest eraldamine, vägivallatsete karistamine. Pooldavad muudatusi, empaatilist suhtumist ohvritesse, ohvri vajadustest lähtumise primaarsust

Mõlema lähenemisviisi esindajaid on juristide seas üsna võrdselt esindatud.

Konservatiivse suuna pooldajaid :

2020 - 46%

2017 - 43%

Uuendusliku suuna pooldajaid :

2020 - 39%

2017 - 40%

Sarnaselt juhtivatele riikidele maailmas tuleks ka Eestis otsida lahendusi juristide töö ja kogu õiguskaitseüsteemi efektiivsuse suurendamiseks, et ennetada ja tõkestada vägivalda. Efektiivsuse suurendamine peab algama suhtlemiskultuuri muutmisest ohvriga. Tõrjuva ja vahel isegi süüdistava suhtumise asemel tuleb ohvrit igati julgustada paremaks koostööks õiguskaitseorganitega, et tuua päevavalgele rohkem juhtumeid, ennetada ja peatada lähisuhtevägivalda. Kindlasti tähendab see loobumist praegusest normikesksest lähenemisest, mis lähtub peamiselt õigussüsteemi enda vajadustest ja on sageli ohvrite suhtes osavõtmatu ja tõrjuv.

Väga oluline on kriitiliselt praegune õigusbaas ja õiguspraktika läbi vaadata ja uuendustega alustada. Selleks tuleks püüda mõjutada konservatiivide mõtlemisviisi ja julgustada neid uuendustega kaasa tulema, vastasel korral jääb Eesti teistest riikidest märgatavalt maha lähisuhtevägivalda käsitlemisel.

Vähese efektiivsuse põhjuseid selgus uuringutest veelgi: lähisuhtevägivalla seaduse puudumine, nõrk õigusbaas, mis ei võimalda avada lähisuhtevägivalla olemust ja spetsiifikat, spetsialiseerumise puudumine, vähene koostöö spetsialistide vahel jms.

Uuringu põhjal võib väita, et Eesti juristide valmisolek uueks paradigmaks ja ohvrikeskseks lähenemiseks on selgelt välja kujunenud ja seda esindab ca 40% küsitletud juristidest. Tegemist on nõ liidergrupiga, kellel on väljakujunenud uuenduslik mõtlemisviis, kes on üsna kriitiline normikeskse lähenemisviisi, praeguse õigusbaasi ja õiguspraktika suhtes ja sooviks muudatusi märksa kiiremas tempos, kui seni on seda tehtud.

Murrangulised muudatused lähisuhtevägivalla käsitlemisel ja seda eeskätt õiguskaitstesüsteemis on kestnud juba üle paarikümne aasta. Otsitakse lahendusi õiguskaitstesüsteemi efektiivsemaks muutmiseks.¹ Kujunemas on täiesti uus paradigma, mis taunib kitsast normikeskset lähenemist, mis lähtub peamiselt õigussüsteemi enda vajadustest ja on sageli ohvrite suhtes osavõtmatu ja tõrjuv. Tõsise kriitika alla on sattunud nõrk õigusbaas, mis ei võimalda avada lähisuhtevägivalla olemust ja spetsiifikat, spetsialiseerumise puudumine, vähene koostöö spetsialistide vahel jms. Uue paradigma abil loodetakse ohvreid julgustada paremaks koostööks õiguskaitseorganitega, et tuua päevavalgele rohkem juhtumeid, ennetada ja peatada lähisuhtevägivalla levimist.

¹ Üheks näiteks on Istanbuli konventsioon (võeti vastu 2011.aastal), mis koondas endasse kõik parimad ideed ja lahendused lähisuhtevägivalla osas nii Euroopas kui maailmas tervikuna. Istanbuli konventsiooni on riikide-ülene kokkulepe, mis kohustab riiki pakkuma vägivalla tõttu kannatanutele võimalikult palju abi ja tuge. Liitudes kõnealuse konventsiooniga, võtab riik endale kohustuse tagada vajalikud muudatused seadusandluses ja kõik tugiteenused perevägivalla ohvritele, sh perevägivald pealtnäinud lastele.

SAATEKS

Käesolev uuring on läbi viidud Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) ja Aktiivste kodanike Fondi poolt toetatud projekti „Soostereotüüpideta ja efektiivse õiguskaitstesüsteemi kujundamine soolise vägivalla tõkestamiseks” raames.

Projekti elluvijaks on Eesti Avatud Ühiskonna Instituut, partneriteks: Tartu Ülikooli Õigusteaduskond, Tallinna Naiste Kriisikodu ja The Icelandic Women's Rights Association (IWRA). Projekti periood on : 01.12.2019 – 31.05.2022

Projekti põhieesmärgiks on kujundada soostereotüüpideta ja senisest efektiivsem õiguskaitstesüsteem soolise ja lähisuhtevägivalla tõkestamiseks. Efektiivsema õiguskaitstesüsteemi loomise eelduseks on usaldusväärse koostöö kujundamine ohvrite ja õiguskaitse spetsialistide vahel, kus pole kohta ohvri süüdistamisel ega soolistel stereotüüpidel.

Projekti üheks eesmärgiks on ka lähisuhtevägivalla alase lähteolukorra kaardistamine ja tegevjuristide küsitlemine. Küsitlusega selgitatakse, milline on tegevjuristide suhtumine lähisuhtevägivalda kui probleemi, kuivõrd ollakse valmis üha kasvavat ohvrite tulva teenindama, kuivõrd selgelt tajutakse, millist konkreetset abi ohvrid vajavad ja millised on võimalused ohvreid abistada. Milline on tegevjuristide valmisolek ohvrikeskseks lähenemiseks, milliste uuendustega ollakse nõus, millistega mitte?

Analoogilise uuringu viis Eesti Avatud Ühiskonna Instituut läbi koostöös Tartu Ülikooli õigusteaduskonnaga 2017.aastal.

Lähisuhtevägivald on üks levinumaid kuritegusid Eestis. 2021. aastal registreeriti 3 760 perevägivalda kuritegu, mis moodustab poole kõigist vägivallakuritegudest. FRA (Euroopa Põhiõiguste Amet) 2019.aastal tehtud uuringu kohaselt on Eesti lähisuhtevägivalla tasemelt Euroopa tipus.

Igal neljandal juhtumil on laps kas vägivalla ohver või pealtnägija. Eesti kuritegevusstatistikast selgub, et vägivallatsejatest 88% on mehed ja ohvritest 82% naised. Enamik (juhtumitest 75%) toimub praeguste või endiste abikaasade või elukaaslase vahel. Kõigist lähisuhtevägivalla asjadest moodustab füüsiline vägivald 78%. Iga viies on korduvvägivalda juhtum. Teadmata on varjatud vägivalla juhtumite tegelik arv. Kartes hukkamõistvat ja halvustavat suhtumist, ei julge ohvrid tihti pöörduda abi saamiseks spetsialistide poole.

Tegemist on väga varjatud kuriteoliigiga, mille puhul ohvrid püüavad vältida juhtunu avalikustamist, võtavad tihti tagasi süüdistusi jms, mille tulemusel vaid vähene osa juhtumitest jõuab kohtuni ja süüdimõistva otsuseni.

Lähisuhtevägivalda temaatikaga on Eestis aktiivselt tegeletud, alates aastast 2000, kui teema Eestisse jõudis. Määravaks sai algusperioodil ka Eesti politsei initsiatiiv, kes kuulutas teema üheks oma prioriteediks (2004). Edasi loodi juba ohvriabi teenistus, usaldustelefonid lastele ja täiskasvanutele.

Kaks korda on Eestis välja töötatud vägivalda alane riiklik strateegia, aastateks 2010- 2015 ja 2015-2020 (hõlmab lastevahelist vägivalda, laste väärkohtlemist, pere- ja lähisuhtevägivalda, seksuaalvägivalda, inimkaubandust). Viidud on läbi mitmeid kampaaniaid, et julgustada ohvreid abi otsima.

Perevägivalda hind on kõrge-116,5 miljonit eurot aastas, mis selgus Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ekspertgrupi arvutuste tulemusel. Tegemist on väga tõsise ja kallist hinda maksva probleemiga, mille lahendamine on väljakutseks igale riigile ning ka Eestile. Siiski puudub Eestis siiani süsteemne õiguslik regulatsioon (seadus) perevägivalda ennetamiseks ja tõkestamiseks.

Käesolevas materjalis on omavahel võrreldud tegevjuristide (küsitlusele vastanud advokaadid, kohtunikud, prokurörid jt. õigusspetsialistid) hinnanguid. Ka on mõne küsimuse lõikes esitatud võrdlused advokaatide, kohtunike ja prokuröride arvamuste vahel.

1. VÄGIVALLA DEFINEERIMINE

Perekonnas toimepandud vägivald räägitakse tavaliselt kui pere- või koduvägivaldast. Koduvägivald nagu ka näiteks tänavavägivald, on üldmõiste, mis tähistab vägivalda toimepanemise kohta. Perevägivalda mõiste annab teada, et peres on vägivaldsed suhted, kuid ei täpsustata, milliste pereliikmete vahel vägivald aset leiab.

Perevägivald ei esine ainult abielulistes suhetes, vaid võib esineda igat tüüpi lähisuhetes, selle mõiste alla mahub ka näiteks nn kohtinguvägivald. Perevägivalda esineb kõikides sotsiaalsetes gruppides, religioonides, kõikide rasside esindajate seas, etnilistes gruppides ja nii heteroseksuaalsetes, lesbide kui ka geide suhetes² ning kaasatud võivad olla igas eas ja tervisliku seisundiga inimesed. Vägivalda võivad lähisuhetes sh kodus ja pereringis kasutada nii mehed kui naised, nii lapsed kui täiskasvanud. Lisaks naistele kannatavad vägivalda all ka lapsed, vanavanemad, muud sugulased aga ka mehed.

Eestis kasutatakse paralleelselt mõisteid „perevägivald“ ja „lähisuhtevägivald“. Perevägivald on ühe pereliikme poolt teise vastu toime pandud füüsiline, seksuaalne või vaimne vägivald või nendega ähvardamine. Füüsiline vägivald tähendab füüsilise sunni kasutamist, jõu või relva kasutamist, et partnerit haavata või talle kehalisi kahjustusi tekitada. Seksuaalne vägivald sisaldab vägivaldset seksuaalsuhet, nõusolekuta seksuaalsuhet ja kavatsatud või lõpetatud seksuaalakti vastu partneri soovi või kasutades selleks survet, alkoholi või muid narkootilisi aineid. Psühholoogiline vägivald sisaldab kontrolli partneri üle või tema isoleerimist, alandavat või talle piinlikkust tekitavat käitumist. Majanduslik vägivald sisaldab piiratud ligipääsu ressurssidele ja kontrolli eluks vajalike ressursside üle.³

Mõiste „perevägivald“ alla mahub palju vägivalda eri liike:

- Mehe või meespartneri poolt abikaasa või intiimpartneri suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Naise või naispartneri poolt abikaasa või intiimpartneri suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Vanemate või hooldajate poolt laste suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Vanemate vendade-õdede või teiste suguvõsaliikmete poolt laste suhtes toime pandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.
- Laste (noorukite) poolt vanemate või vanavanemate suhtes toimepandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.

² Girshick Lori B., 2009 Transgender Voices: Beyond Women and Men. Publisher: UPNE

³ UN Secretary General's study on violence against women 2006

- Täisealiste laste poolt eakate vanemate või vanavanemate (kes on kas perekonnast sõltuvad või haiged) suhtes toimepandud vaimne, füüsiline või seksuaalne rünnak, mille tagajärjel on ohvrile tekitatud emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju.

Mõlemad mõisted „pervägivald“ ja „lähisuhtevägivald“ on oma olemuselt küllaltki sarnased. Paraku ei eristu nendes mõistetes ohvri ja vägivallatseja sugu.

Kõige sagedamini esinev pervägivalda vorm on selline, kus mees kasutab vägivallatsemise vormi naissoost pereliikme ja eelkõige oma intiimpartneri - abikaasa või elukaaslase vastu. Vägivalla sooline iseloom on leidnud kinnitust faktidest ja eri riikides tehtud uuringud näitavad, et 90-97% vägivallatsemise juhtumitest intiimsuhtes on meestepoolne vägivallatsemine naiste suhtes.⁴ Ohvrite ja vägivallatsete (naiste-meeste) vahekord lähisuhtevägivalda juhtumite puhul on 1 : 9, seega on igast kümnest ohvrast 1 mees ja 9 naist. Seega saame pervägivaldaga seoses rääkida eelkõige naiste vastu suunatud vägivallast.

Rahvusvaheline õigus käsitleb pervägivalda sageli kui naistevastast vägivallatsemist, pidades seda naiste diskrimineerimise üheks vormiks ja naiste inimõiguste rikkumiseks. ELN esitas 1993. aastal alljärgneva definitsiooni: „Naistevastane vägivallatsemine sisaldab naiste õiguste rikkumist sellistes küsimustes nagu õigus elule, turvalisusele, vabadusele ja väärikusele ja järelikult on see demokraatliku ühiskonna funktsioneerimise takistuseks, mis baseerub seadusele.“⁵

Istanbuli konventsioonis kasutatakse üheaegselt kaht mõistet: pervägivald ja naistevastane vägivallatsemine.⁶ Istanbuli konventsioon käsitleb naistevastast vägivallatsemist kui naiste inimõiguste rikkumist ning naiste diskrimineerimise vormi. Naistevastane vägivallatsemine tähendab kõiki soopõhise (gender-based) vägivallatsemise akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikult või eraelus. Ka on samas konventsioonis määratletud soopõhine vägivallatsemine naiste vastu - vägivallatsemine, mis on suunatud naise vastu põhjusel, et tegemist on naisega või mis mõjutab naise ebaproportsionaalselt.⁷

Pervägivald on Istanbuli konventsioonis määratletud kui igasugused füüsilise, seksuaalse ja psühholoogilise vägivallatsemise aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallatseja elab või on elanud koos ohvriga samas elukohas.⁸

⁴ Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. World Health Organization 2013

⁵ <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/210.htm>

⁶ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallatsemise ja pervägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11V.2011. www.coe.int/conventionviolence

⁷ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallatsemise ja pervägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11V.2011. www.coe.int/conventionviolence

⁸ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivallatsemise ja pervägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Artikkel 3. Istanbul, 11V.2011. www.coe.int/conventionviolence

2. UURINGU EESMÄRGID

Eesmärgiks oli selgitada järgmist:

- Kuivõrd teravaks probleemiks tegevjuristid perevägivalda hindavad?
- Hinnangud lähisuhtevägivalda ohvrite õiguste alasele olukorrale Eestis
- Hinnangud ja suhtumised lähisuhtevägivalda põhjustesse. Miks valdavalt naised satuvad füüsilise või seksuaalse vägivalda ohvriteks? Kes või mis on süüdi lähisuhtevägivalda toimumises?
- Hinnangud perevägivalda juhtumite menetlemis- ja käsitlemispraktikale Eestis. Milliseid muudatusi oleks vaja eeskätt teha?
- Kuivõrd praegused õiguslikud raamid võimaldavad perevägivaldaga ammendavalt tegeleda?
- Kas eraldi perevägivalda seadusest oleks abi?
- Suhtumine vägivallajuhtumi osapoolte lepitamisse
- Hinnangud perevägivaldajate karistustesse
- Hinnang Eesti riigi sotsiaalsele ja juriidilisele suutlikkusele perevägivalda tõkestada.
- Kuidas tuleks perevägivalda ohvreid vägivallatsete eest kaitsta?
- Kas mees, kes on vägivaldne oma naise vastu, on hea ja sobiv lapsevanem?
- Kui kohus lepitab naise ja vägivaldse mehe, väites, et see on lapse huvides vajalik, siis kas see on lapse jaoks oluline?
- Suhtumine menetluspraktikasse, kus prokuratuuri esindaja, kes juhib uurimismenetlust, ei suhtle perevägivalda all kannatanuga, ka mitte telefonitsi. Liiguvad dokumendid ja paberid, milliste järele tehakse otsus juhtumi kohta.
- Uuendajad ja konservatiivid juristide seas
- Mis looks läbimurde vägivalda tõkestamisel: ideed, ettepanekud, soovitusel

3. UURINGU KORRALDAMISEST

3.1. Valimi moodustamise põhimõtted

Küsitlus oli juhuvalimiga, üleriigiline. Küsitleti 184 tegevjuristi, vastajate hulgas oli 61 advokaati, 43 kohtunikku, 27 prokuröri ja 53 õigusvaldkonnas töötavat spetsialisti, kellede igapäevatöö on seotud lähisuhtevägivalla juhtumitega. Küsitlemiseks kasutati isetäidetavat ankeeti. Küsitlusmeetoditena kasutati veebiküsitlust, SurveyHero platvormi, mis tagab Euroopa Liidu isikuandmete kaitse ja üldmäärusele (GDPR) vastavate andmekaitse suuniste järgimise.

Küsitluses osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kutse küsitluses osalemiseks edastasime elektroonilise kirjaga, mis sisaldas lühidalt uuringu eesmarke, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Ankeet koosnes peamiselt valikvastustega küsimustest, millest osa puhul oli võimalik vastus anda vabas vormis, kui loetelus sobilikku varianti ei leidunud. Ka oli ankeedis mõned küsimused, millistele sai vastata vabas vormis. Küsimustiku lõpus palusime vastajal esitada ka andmed enda kohta: organisatsioon, mida vastaja esindab, tööstaaž, töökoht, vanus, sugu, rahvus, elukoht.

3.2. Metoodika kirjeldus

Küsimustiku töötas välja Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi juurde loodud töörühm. Küsitlus toimus 2020. aasta sügisel. Uuringu läbiviimiseks koostatud veebiküsitluse ankeet oli suunatud advokaatidele, kohtunikele, prokuröridele ja teistele õigusspetsialistidele, kes suuremal või vähemal määral puutuvad kokku lähisuhtevägivalla juhtumitega.

Uuringus osalemine oli vabatahtlik ning anonüümne, vastajal ei tulnud kirjutada ankeeti oma nime, samuti ei salvestanud programm andmebaasi isikuandmeid. Kutse uuringus osalemiseks edastati elektroonilise kirjaga, mis sisaldas lühidalt uuringu eesmarke, juhiseid vastamiseks ning linki ankeedile.

Valimi tegemiseks kasutasime erinevaid kanaleid. Advokaatidele, kohtunikele, prokuröridele ja teistele õigusspetsialistidele saatsid vastamiskutsed nende juhtorganisatsioonid.

Ankeet koosnes peamiselt valikvastustega küsimustest, millest osa puhul oli võimalik vastus anda vabas vormis, kui loetelus sobilikku varianti ei leidunud. Küsimustiku lõpus palusime vastajal esitada ka andmed enda kohta (sugu, amet, tööstaaž, haridus, elukoht). Küsimustikku sai täita ainult eesti keeles.

4.VASTAJATE ÜLDISELOOMUSTUS

Uuringu lõplik valim sisaldab 184 tegevjuristi ja õigusspetsialisti vastuseid. 2017.aastal oli 158 vastajat. Vastajate jaotus tööalade lõikes on tabelis 1. Võrreldes 3 aastat tagasi tehtud uuringuga on 2020.aasta valimis märksa enam advokaate (33%) ja õigusspetsialiste (29%). Veidi suurem on kohtunike osakaal (23%), märksa vähem on prokuröre (15%) ja politseiuurijaid ei õnnestunud seekord küsitleda.

Tabel 1. Küsitluses osalenud vastajad tööalade lõikes (%-s)

Tööala	2020	2017
Advokaadid	33	24
Kohtunikud	23	20
Prokurörid	15	24
Teised õigusspetsialistid	29	4
Politseiuurijad	-	28
Kokku	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184 Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu ülikooli õigusteaduskonna tegevjuristide küsitlus 2017, vastajate arv 158

Tabel 2. Vastajate elukoht (%-s)

	Kõik vastajad
Tallinn	46
Tartu	24
Narva+ Kohtla-Järve	2
Pärnu	4
Viljandi	2
Mõni teine maakonnakeskus	7
Teine linn või alev	8
Alevik või küla	7
	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Tabel 3. Vastajate tööstaaž praegusel erialal (%-s)

	Kõik vastajad
1. Kuni 5 aastat	31
2. 6-10 aastat	14
3. 11-20 aastat	24
4. 21-30 aastat	24
5. Kauem	7
Kokku	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Tabel 4. Küsitluses osalenud vastajate sotsiaal- demograafilised näitajad

	Kõik vastajad
Sugu	
Naine	68
Mees	32
Kokku:	100
Vanus	
21-30 aastat	15
31-40 aastat	25
41-50 aastat	26
51 ja vanem	34
Kokku:	100
Rahvus	
Eestlane	96
Venelane	2
Muu rahvus	2
Kokku:	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Kokku küsitleti 2020.aastal 184 tegevjuristi. Küsitlute tööstaaž on keskmiselt 11-20 aastat. 70% vastajatest elavad Tallinnas või Tartus, 2/3 on naissoost, valdavalt olid vastajad eestlased-96%. Kuni 30-aastaseid olid vastajate seas 15%, vanemaid kui 50 aastat - 34 %.

5. NAISTEVASTANE VÄGIVALD ON JURISTIDE HINNANGUL TÕSINE PROBLEEM

Naistevastast vägivalda vaadeldakse maailmas kui inimõiguste rikkumist, mis nõuab riigi sekkumist, riigil on vastutus ja kohustused nii oma kodanike kui ka rahvusvahelise üldsuse ja õiguse ees. Perevägivald rikub selliseid inimõiguseid nagu igaühe õigus võrdsele kaitsele seaduse ees, õigus olla kaitstud diskrimineerimise eest soolisel pinnal, õigus olla kaitstud julma, ebainimliku, väärikut alandava kohtlemise või karistuse eest, õigus maksimaalsele füüsilisele ja psüühilisele tervisele.

Inimese eraelu ja käitumine igapäevaelus sh pereringis toimuv, said liberaalse õiguste kontseptsiooni raames täisväärtuslikuks poliitiliseks teemaks alles 20. sajandi 70-ndatel. Perevägivalda juhtumid hakkasid jõudma avalikkuse ette, neid oli arvukalt ja riigil (esimeste USA ja Suurbritannia) polnud enam võimalik käed rüpes pealt vaadata ja mitte sekkuda. Naistevastane vägivald, mis perevägivaldas domineeriv, üks levinumaid inimõiguste rikkumise vorme kogu maailmas.⁹

ÜRO naistevastase vägivalda kaotamise deklaratsioonis (1993) on öeldud, et "naistevastane vägivald on ajalooliselt ebavõrdsete meeste ja naiste vaheliste võimuhete ilming, mis on viinud meeste domineerimise ja naiste diskrimineerimise ning vägivalda ennetamiseni. Naiste täielik edendamine ja et naistevastane vägivald on üks üliolulisi sotsiaalseid mehhanisme, mille abil naised sunnitakse meestega võrreldes alluvale positsioonile." ÜRO sõnul "pole ühtegi maailma piirkonda, ühtegi riiki ega kultuuri, kus oleks tagatud naiste vägivallavabadus."¹⁰

Perevägivalda peetakse ka Eestis tõsiseks inimõiguste rikkumiseks. Perevägivalda ohvrite inimõiguste tagamise osas näeb probleeme üle poole Eesti elanikkonnast (58%), 14% arvates probleeme pole ja pea iga kolmas ei ole osanud hinnangut anda.¹¹

Ka 72% tegevjuristidest arvab, et Eestis on perevägivalda ohvrite inimõiguste tagamisega probleeme, 14% arvates probleeme pole, 14% ei osanud hinnangut anda (Tabel 5).

⁹ Fried, Susana T. (2003). "Violence against women". *Health and Human Rights Journal*. Harvard University Press. 6 (2): 88–111. doi:10.2307/4065431. JSTOR 4065431.

¹⁰ Declaration on the Elimination of Violence against Women. - https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocitiescrimes/Doc.21_declaration%20elimination%20vaw.pdf (10.12.2020)

¹¹ Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna üle-eestiline elanikkonna uuring, 2019.

Tabel 5. Kuivõrd on Teie hinnangul on Eestis probleeme perevägivalda ohvrite õiguste tagamisega? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Väga suured probleemid	17	25	3	7
On mõned probleemid	55	49	66	60
Probleeme pole	14	14	14	27
Raske öelda	14	12	17	6
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Advokaatide hinnangul on probleemid märksa teravamad kui kohtunike ja prokuröride arvates. Nii on 25% advokaatide hinnangul tegemist väga suurte probleemidega, samamoodi arvab 7% prokuröridest ja 3% kohtunikest (Tabel 5).

Tabel 6. Kuivõrd on naistevastane vägivald Eestis Teie arvates probleem?

Hinnangud	Vaimne vägivald			Füüsiline vägivald			Seksuaalne vägivald		
	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Väga tõsine probleem	31	9	31	17	16	38	11	3	25
Küllaltki tõsine probleem	50	72	50	58	69	44	36	47	50
Mitte eriti tõsine probleem	15	9	19	21	9	19	32	22	12
Ei ole probleem	2	-	-	-	-	-	-	0	6
Ei oska öelda	2	9	-	4	6	-	21	28	6
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Juristid ei alahinda naistevastast vägivalda vaid peavad seda tõsiseks probleemiks kõigi vägivalda liikide lõikes. Vaimset ja füüsilist vägivalda peetakse tõsisemateks probleemideks kui seksuaalset. Suurimaks probleemiks on vastajate hinnangul vaimne vägivald, mida väga tõsiseks probleemiks hindab 81% advokaatidest, kohtunikest ja prokuröridest. Tõsiduselt järgmine on füüsiline vägivald, mida väga tõsiseks probleemiks hindab 38% prokuröridest, mis ületab üle kahe korra kohtunike ja advokaatide hinnanguid. Tervikuna hindab füüsilist vägivalda tõsiseks probleemiks 85% kohtunikest, 82% prokuröridest ja 75% advokaatidest.

Märksa leebemalt hinnatakse seksuaalset vägivalda, tõsiseks probleemiks peab seda 75% prokuröridest, 50% kohtunikest ja 47% advokaatidest.

On tähelepanuväärne, et 28% kohtunikest ja 21% advokaatidest ei oma seisukohta seksuaalse vägivalda suhtes, mis räägib sellest, et juhtumitega kokkupuuteid on harva, kui ka sellest, et tegemist on märksa peidetuma ja varjatuma vägivaldaga, mille osas spetsialistidel puudub ülevaade. Prokuröridest puudub vaid 6%-l seisukoht seksuaalse vägivalda kui probleemi kohta.

5.1. Vägivalla põhjuseid leitakse nii naiste kui meeste käitumises ja ümbritseva keskkonna mõjudes

Tabel 7. Miks naised satuvad füüsilise või seksuaalse vägivalda ohvriteks?

(Vastused skaalapunktile seda eelkõige + samuti %des)

	Kõik vastajad 2020	Kõik vastajad 2017
I PÕHJUS ON NAISTES, KES...		
on mõtlematud - hääletavad juhusliku auto peale, joovad endid purju, lähevad kaasa võõraste meestega	50	63
provotseerivad meest vägivaldale oma pideva näägutamisega	41	63
provotseerivad meest oma väljakutsuva käitumise, riietusega	26	26
II PÕHJUS ON MEESTES, KES...		
ei valitse oma agressiivsust, on äkkvihaga ja muutuvad vihahoos kergesti vägivaldseteks	95	92
püüavad kõike kontrollida, et oma tahe maksma panna ja näidata naisele tema koht kätte	89	90
III VÄGIVALDA PÕHJUSTAVAD ...		
alkohol, narkootikumid	91	91
töötus	64	57
vaesus	67	58

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184. Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi ja Tartu ülikooli õigusteaduskonna tegevjuristide küsitlus 2017, vastajate arv 158

Uuringus selgitasime, mida peavad vastajad vägivalda põhjusteks. Kas ja kuidas näha selle toimepanijal või siis hoopis naisel endal. Kuidas püütakse vägivaldse käitumise tagamaid lahti seletada ümbritseva keskkonna mõjudega.

Et selgitada, kuidas võib põhjus olla naises, esitasime hindamiseks kolm tüüpilist vägivalda ohvriks langenud naist süüdistavat hoiakut. Kõik kolm leidsid vastajate hulgas toetuse.

Enamik vastajatest süüdistab toimunud vägivaldas ka ohvrit ennast ja näeb põhjuseid ohvri käitumises. Kõige enam toetati arusaama mõtlematult käituvatest naistest, kes hääletavad juhusliku auto peale, joovad endid purju, lähevad kaasa võõraste meestega ja kes otsekui enda hoolimatuse ja rumalusega vägivalda välja kutsuvad. Kui 2017.aastal toetas seda seisukohta 63% tegevjuristidest, siis 2020.aastal juba märksa vähem, 50% (kohtunikest 61%, prokuröridest 50% ja advokaatidest 44%) (Tabelid 7 ja 8).

Teine üsnagi levinud naisi süüdistav arusaam on, et naised näägutavad mehe kallal seni, kuni viimasel ütleb närv üles ja ta naisele kallale läheb. Neid seisukohti toetas 2017.aastal 63% tegevjuristidest, 2020.aastal aga oluliselt vähem - 41%, (prokuröridest 50%, kohtunikest 45% ja advokaatidest 35% (Tabelid 7 ja 8).

Naise näägutamist mehe kallal näeb füüsilise vägivalla otsese põhjusena ka üle poole Eesti elanikkonnast (57%).¹²

Kolmas hoiak, naiste väljakutsuv käitumine ja riietus, kogus märksa vähem toetajaid, vaid 26% kõigist vastajatest nii 2017 kui 2020. aastal (28% advokaatidest, 25% prokuröridest ja 19 % kohtunikest (Tabelid 7 ja 8).

Ka palusime vastajatel hinnata kaht tüüpilist vägivallatsevat meest süüdistavat hoiakut. Kõige olulisemateks vägivalla kasutamise põhjusteks peetakse meeste oskamatus oma agressiivsust kontrollida (vihajuhtimise oskuste puudumist), liigset kontrollivajadust, neid seisukohti toetab 89-95% vastajatest. Küsitluse põhjal võib väita, et Eesti vajab vägivallatsejatele suunatud programme, psühholoogilist (sund)nõustamist, vihajuhtimise koolitusi jms.

Tabel 8. Miks naised satuvad füüsilise või seksuaalse vägivalla ohvriteks?

(Vastused skaalapunktile seda eelkõige + samuti %des)

	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
I PÕHJUS ON NAISTES, KES...			
on mõtlematud - hääletavad juhusliku auto peale, joovad endid purju, lähevad kaasa võõraste meestega	44	61	50
provotseerivad meest vägivallale oma pideva näägutamisega	35	45	50
provotseerivad meest oma väljakutsuva käitumise, riietusega	28	19	25
II PÕHJUS ON MEESTES, KES...			
ei valitse oma agressiivsust, on äkkvihaga ja muutuvad vihahoos kergesti vägivaldseteks	96	90	99
püüavad kõike kontrollida, et oma tahe maksma panna ja näidata naisele tema koht kätte	89	87	94
III VÄGIVALDA PÕHJUSTAVAD ...			
alkohol, narkootikumid	89	97	93
töötus	52	84	75
vaesus	57	78	74

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184.

Enamik vastajatest (91%) näeb vägivalla põhjuseid ka alkoholi ja narkootikumide tarbimises. Kaalukaks põhjuseks peetakse ka töötuse ja vaesuse mõju 64-67% arvates.

¹² Üle-eestiline elanikkonna uuring lähisuhtevägivalla teemal koostöös Tartu ülikooli õigusteaduskonnaga, 2019.

Tihe side alkoholi tarvitamise ja perevägivald vahel on leidnud kinnitust paljudes maades. Alkohol kutsus esile agressiivsust ja julgustab vägivaldselt käituma, alkoholi tarvitamist kasutatakse sageli ka kui vabandust oma vägivaldsele käitumisele. Alkoholi kasutamine suurendab perevägivald esinemist ja selle raskust. Alkoholi kasutamine mõjutab otseselt kognitiivseid ja füüsilisi funktsioone, vähendab enesekontrolli ja teeb inimese vähem võimeliseks pidama läbirääkimisi, leidmaks konfliktile mittevägivaldseid lahendusi.¹³

Alkohol on seotud valdava osa vägivaldajuhtumitega, 2000. aastal esitatud "Šoti kuritegude ülevaade" näitas, et 62% kurjategijatest olid tarvitanud alkoholi ja 32% juhtudest oli kurjategija kasutanud narkootilisi aineid. Enamik (83%) juhtumitest, kus oli kasutatud alkoholi, oli kasutatud samal ajal ka narkootilisi aineid.¹⁴ Lääne-Eestis kogutud politseistatistika andmetel oli koguni 80% vägivaldsetest tarvitanud alkoholi.¹⁵

Alkohol ei ole siiski perevägivald põhjus, vägivald kasutamise juured on sügavamal kui alkoholi või narkootikumide tarbimine. Vägivaldselt võivad käituda nii purjus kui ka täiesti kained ja karsked mehed. Paljud joores vägivaldsete jätkavad oma partneri ja/või lapse löömist ka pärast kaineks saamist. Vägivald ei lõpe tingimata isegi siis, kui mees hakkab karsklaseks.

Vägivald tegelikult põhjuseks on mehe vajadus näidata võimu ja üleolekut ning naist kontrollida. Mehel, kellel on alkoholi- või narkoprobleem ja kes on vägivaldne, on kaks erinevat probleemi: alkoholi- või narkoprobleem ning vägivaldne käitumine. Alkohol seega ei põhjusta, vaid soodustab vägivaldset käitumist. Alkoholi tarvitamine võib tihti olla ka ettekatsetatud. Vägivallatsejad võivad alkoholi kasutamist tuua vabanduseks oma tegudele, väites, et on alkoholi tarvitanud. Joomine annab sotsiaalselt heakskiidetud põhjuse vägivald kasutamiseks. Eestis peetakse joomisega kaasnevat vägivalda küllaltki loomulikuks ja see leiab ühiskonnas mõistmist.

Uuring näitab, et paljudel tegevjuristidel on stereotüüpne mõttelaad, mille järgi naine on toimunud vägivald süüdi isegi siis, kui ta on ohver. Pooled vastajatest arvavad, et ka naine on osaliselt toimunud vägivald süüdi. Vastajate hinnangul kutsuvad naised meeste vägivaldsemise esile oma pideva näägutamisega. Seksuaalvägivalda saaksid naised ära hoida (ennetada), kui nad ei provotseeriks mehi liiga väljakutsuva riietuse ja käitumisega.

Stereotüüpsed suhtumised ja arusaamad, kus ka ohvreid süüdistatakse toimunud vägivald, on lähisuhtevägivald ohvrite ebakindluse tõsiseks allikaks ja takistavad õiguskaitseorganite tööd. Ebakindlus ja süüdistamise kartus on üks põhjustest, miks vägivald all kannatav naine julgeb üliharva pöörduda õiguskaitseorganite poole. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti naistevastase vägivald uuringust selgus, et ainult 14% naistest pöörduvad politsei poole ka pärast kõige tõsisemat vägivaldajuhtumit (Eestis 10%). Vaid iga kolmas naine pöördub meedikute poole pärast vägivaldajuhtumit, 4–6% otsivad abi naiste varjupaikadest või ohvriabist.¹⁶

¹³ Finney A 2004a. Alcohol and intimate partner violence: key findings from the research. Findings 216. UK Home Office March 2004. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs/04/r216.pdf>

¹⁴ MacPherson S, 2002. Domestic Violence: Findings from 2000 Scottish Crime Survey. The Scottish Executive Central Research Unit. <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2002/05/14413/1564>.

¹⁵ Iris Pettai, Joosep Kaasik. Perevägivald politseistatistika andmetel. Kogumikus: Eesti edu hind. Eesti sotsiaalne julgeolek ja rahva turvalisus. Eesti Entsüklopeediakirjastus 2005

¹⁶ FRA uuring 2013. Kokku küsitleti 4200 naist EL-s. Arvutivõrgus: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-factsheet_et.pdf (24.07.2015).

6. EESTI RIIGI SUUTLIKKUS LÄHISUHTEVÄGIVALLA JUHTUMITEGA TEGELEMISEL

Riigi suutlikkust lähisuhtevägivalda juhtumitega tegelemisel hinnatakse erinevalt. Kõige enam ollakse rahul ohvrite kohtlemisega õigusorganites (hea või rahuldava hinde annavad 83% prokuröridest, 61% kohtunikest ja 57% advokaatidest. (Tabel 9). Ka ollakse enam-vähem rahul ohvrite lastele turvalisuse tagamisega, (hea või rahuldava hinde annavad 84% prokuröridest, 61% kohtunikest ja 57% advokaatidest. (Tabel 9). Samas on vastajate hinnangul mitmed võtmeprobleemid lahendamata.

Tabel 9. Milline on Teie hinnangul Eesti riigi suutlikkus lähisuhtevägivalda juhtumitega tegelemisel? Juristide eksperthinnangud (vastused %-des)

	Advokaadid		Kohtunikud		Prokurörid	
	Hea+ rahuldav	Puudulik	Hea+ rahuldav	Puudulik	Hea+ rahuldav	Puudulik
I Rahuldav suutlikkus						
Tagada ohvritele turvaline ja austav kohtlemine õiguskaitseorganites	57	31	61	30	83	15
Tagada ohvrite lastele turvalisus	50	44	48	39	84	14
II Madal suutlikkus						
Lähisuhtevägivalda ennetada ja raskeid juhtumeid ära hoida	34	49	38	50	85	15
Omada ülevaadet ja kontrolli vägivalatsejate üle	20	71	17	62	91	8
Kontrollida vägivaldsetes peredes toimuvat	20	66	17	62	70	23
Tagada ohvritele elatusraha jm materiaalsed tingimused iseseisvalt toimetulekuks	26	69	17	54	15	84

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Kõige vähem suutlik on riik ohvritele elatusraha jm materiaalsete tingimuste tagamises, et iseseisvalt toime tulla, puudulikuks peab seda 84 % prokuröridest, 69% advokaatidest ja 54% kohtunikest (Tabel 9). Riigile heidetakse ette ka vähest kontrolli vägivallatsete (puudulikuks peab 8-71%) ja vägivaldsetes peredes toimuva üle (puudulikuks peab 23-66%). Samuti ollakse kriitilised, et riik ei suuda lähisuhtevägivalda ennetada ja raskeid juhtumeid ära hoida (puudulikuks peab 15-50%).

Ekspertide vastustest võib järeldada, et riigi suutlikkus on madalam nendes aspektides, mis seonduvad lähisuhtevägivalda ennetamisega, ning kõrgem juhtudel, kui tegeletakse selle nähtuse tagajärgedega.

Tabel 10. Kuidas tuleks Teie hinnangul perevägivalda ohvreid vägivallatsete eest kaitsta? Vastused skaalapunktile "Seda eelkõige+ Seda samuti" (%-s)

	Advokaadid		Kohtunikud		Prokurörid	
	Seda eelkõige	Seda samuti	Seda eelkõige	Seda samuti	Seda eelkõige	Seda samuti
Vägivald tuleb koheselt peatada, kui politsei on välja kutsutud. Vägivallatsete tuleb pere juurest eemaldada	69	25	77	19	92	6
Vägivalda ohvritel tuleks aidata saada oma mehest materiaalselt sõltumatuks, osutada neile abi elukutse omandamisel, töökoha leidmisel jms.	56	39	48	48	70	28
Vägivallatsete tuleks kohustuslikult suunata programmidesse (viharavile), mis aitavad vägivaldsusega toime tulla	44	44	65	27	49	42
Vägivallatsete tuleks õiglaselt karistada sooritatud vägivalda eest, praegune sagedane karistamatus ei võimalda vägivaldale piiri panna	39	44	42	50	29	56
Vägivalda ohvritel tuleks aidata üürida elamispiinda (korterit), kuhu nad saaksid koos lastega mehest eraldi elama minna	28	53	19	62	50	36
Peredes, kus on vägivald, tuleks mees ja naine ära lepitada	8	24	4	27	-	29
Rajada piisavalt turvakodusid (varjupaiku), kuhu naised (koos lastega) saaksid mõneks ajaks elama minna	19	72	23	69	48	41
Vägivallatsetele tuleks koheselt kehtestada lähenemiskeeld oma naisele-lastele lähenemiseks	36	39	19	54	41	43
Naistele, kelle mehed on vägivaldsed, tuleks ehitada sotsiaalmaju, kuhu nad saaksid koos lastega mehest eraldi elama minna	11	39	4	56	29	42

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Küsisime vastajatelt, kuidas ohvreid aidata ja vägivallatseja eest kaitsta, mida selleks esmajoones teha. Kõige enam toetust leiab seisukoht, et vägivald tuleb koheselt peatada, kui politsei on välja kutsutud ja et eelkõige tuleb vägivallatseja pere juurest eemaldada, 92% prokuröride, 77% kohtunike ja 69% advokaatide hinnangul.

Teine oluline samm on aidata vägivalla ohvritel saada oma mehest **materiaalselt sõltumatuks**, osutada neile abi elukutse omandamisel, töökoha leidmisel jms. 70% prokuröride, 48% kohtunike ja 56% advokaatide hinnangul.

Kolmandal positsioonil on vägivallatsejate viharavi sundnõustamise korras, 48-70% peab seda esmatähtsaks.

Neljandale positsioonile asetub vajadus **vägivallatsejaid õiglaselt karistada** sooritatud vägivalla eest, praegune sagedane karistatus ei võimalda vägivallale piiri panna, 29-42% vastajatest peavad seda esmatähtsaks. Vähem pooldavad seda meetet esmatähtsana prokurörid (29%).

19-50% vastajatest toetavad meetet **aidata** vägivalla ohvritel **üürida elamispiinda (korterit)**, kuhu nad saaksid koos lastega mehest eraldi elama minna.

Vaid 8% advokaatidest ja 4% kohtunikest toetavad esmatähtsana lepitamist peredes, kus on vägivald. Prokurörid ei pidanud seda meetet esmatähtsaks.

19-48% toetavad **turvakodude (varjupaikde) rajamist** kuhu naised (koos lastega) saaksid mõneks ajaks elama minna. Vähem pooldatakse sotsiaalmajade ehitamist, 4-29%.

Kohesest **lähenemiskeelu kehtestamist** vägivallatsejale oma naisele-lastele lähenemiseks pooldab 19-41%.

Viharavi on meetmena kõrgel kolmandal positsioonil. Tegemist on kogu maailmas, aga ka Eestis alles vähe rakendamist leidnud suhteliselt uudse meetodiga, mis esialgu tundub vastajatele universaalse lahendusena ja efektiivne. Vägivalla ekspertide hinnangul tuleb vägivallatsejate korrektsiooniprogramme (ka kohustuslikus korras) kindlasti senisest rohkem praktiseerida, samas ei saa neid ülehinnata ja käsitleda kui ohvri kaitset, mis aitab vägivalla kordumist ära hoida.

Korrektsiooniprogrammi tuleb vaadelda kui sanktsiooni ja parandavat meetet, mitte aga kui kaitset ohvrile. Need programmid annavad tulemusi pika perioodi jooksul, üsna harva ja neid ei tuleks automaatselt samastada ohvri kaitsmisega, nagu ei taga ohvri kaitset ka perenõustamine. Vägivallatsejate viharavi, suhtlemisoskuste arendamine jne. ei asenda efektiivset seadusandlust, vaid täiendavad seda.¹⁷

¹⁷ Handbook for Legislation on violence against women. UN Women. New York.2012,

Efektiivsemad meetmed ohvri kaitseks on vägivalda kohene peatamine, kui politsei on välja kutsutud, vägivalda ohvrite aitamine saada oma mehest materiaalselt sõltumatuks, osutada neile abi elukutse omandamisel, töökoha leidmisel, **aidata** vägivalda ohvritel üürida elamispinda (korterit), kuhu nad saaksid koos lastega mehest eraldi elama minna, samuti lähenemiskeeld.

Palusime tegevjuristidel hinnata riiklikku **vägivalda ennetamise strateegiat** aastateks 2015–2020, kuivõrd see võimaldab vägivalda ohjeldada. Vajalikuks pidas strateegiat vaid iga kolmas tegevjurist, kes küsitlusele vastas (prokuröridest 61%).

Tabel 11. Eestis on perversivägivalda alase olukorra parandamiseks välja töötatud "Vägivalda ennetamise strateegia aastateks 2015–2020". Palun hinnake selle tulemuslikkust perversivägivalda ohjeldamisel (%-s).

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Väga vajalik ja tulemuslik	5	3	8	15
Pigem vajalik ja tulemuslik	27	33	16	46
Ebavajalik, ei andnud oodatud tulemusi	3	-	4	-
Ma ei tea sellest midagi	21	25	12	15
Ei oska hinnata	44	39	60	23
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Küsitlus näitas, et 2/3 tegevjuristidest ei tea strateegiast midagi või ei oska hinnangut anda. Kõige vähem on strateegiaga kursis kohtunikud, kellest 72% ei osanud strateegia vajalikkust hinnata.

7. LÄHISUHTEVÄGIVALLA ÕIGUSLIKUD RAAMID

7.1. Hinnangud lähisuhtevägivalda õiguslikele raamidele

Valdavalt (71%) ollakse arvamusel, et olemasolevad õiguslikud regulatsioonid võimaldavad lähisuhtevägivalda juhtumitega ammendavalt tegeleda, vaid iga neljas leiab, et õigusregulatsioon ei ole ammendav. 6% ei oska hinnangut anda.

Tabel 12. Kas praegused õiguslikud raamid võimaldavad perevägivaldaga ammendavalt tegeleda? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Kindlasti võimaldavad	15	11	11	47
Üldiselt võimaldavad	56	59	69	46
Üldiselt ei võimalda	17	18	9	7
Üldse ei võimalda	6	7	-	-
Raske öelda	6	5	11	-
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Rohkem rahul on praeguste õiguslike raamidega prokurörid ja kohtunikud, kelledest enamik (80-93%) leiavad, et need võimaldavad ammendavalt perevägivaldaga tegeleda.

7.2. Hinnangud karistustele

Valdav osa vastajatest peab praeguseid karistusi Eestis perevägivaldajatele, kes ründavad oma pere liikmeid, tekitades traumasid ja vigastusi, liiga leebeteks. Nii arvab üle poole (57%) kõikidest vastajatest, advokaatidest 63%, prokuröridest 54% ja kohtunikest 50%.

Tabel 13. Kuidas hindate praegu Eestis perevägivaldajatele, kes ründavad oma pere liikmeid, tekitades traumasid ja vigastusi, mõistetavaid karistusi? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Karistused on äärmiselt leebed	11	19	4	-
Karistused on pigem leebed	46	44	46	54
Karistused on parajad	19	14	17	38
Karistused on pigem ranged	2	3	-	-
Karistused on liiga ranged	0	0	-	-
Ei oska öelda	22	20	33	8
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

LÄHISUHTEVÄGIVALD EESTIS. TEGEVJURISTIDE HINNANGUD ÕIGUSKAITSESÜSTEEMILE

Iga viies advokaat on seisukohal, et karistused on äärmiselt leebed, kohtunikest arvab nii 4% prokuröridest mitte üksi. Rangeteks peab karistusi vaid 2-3% vastajatest, parajateks 14-38%. Viies vastanutest ei oska perevägivaldsejatele mõistetavatele karistustele hinnangut anda, kohtunikest iga kolmas.

Liiga leebed karistused võib olla üks põhjus, miks Eestis on kõrge korduvvägivalla tase ja miks on raske vägivalla levikut tõkestada.

Enamik vastajatest (91-98%) perevägivalda kuriteoks, mille puhul ohvrid vajavad kiiret abi ja kaitset (Tabel14).

Kõikidest vastajatest on sellega täiesti nõus 69%, prokuröridest 85%, kohtunikest 69% ja advokaatidest 65%, ei ole nõus 2-7% vastajatest.

Tabel 14. Hinnangud väitele: " Perevägivald on kuritegu, kus ohvrid vajavad kiiret abi ja kaitset " (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Täiesti nõus	69	65	69	85
Pigem nõus	22	29	22	13
Pigem ei ole nõus	2	2	-	-
Kindlasti ei ole nõus	5	-	6	-
Raske öelda	2	4	3	2
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

7.3. Lepitusmenetlusse suhtumine

Lepitamismenetlus (inglise keeles „mediation“) on Eestis vägivallatseja ja ohvri vaheliste suhete juriidiliseks regulatsiooniks ca neljandikul juhtumitest. Lepitamine tähendab, et süüdimõistva otsuse asemel suunab prokurör juhtumi lepitamismenetlusse ning edasi ohver ja vägivallatseja lepitateksegi omavahel. Vahendajad (kelleks on Eestis ohvriabitöötajad) püüavad pooli omavahel kokku viia, nõ „ära lepitada“, sõlmitakse leping ohvri ja vägivallatseja vahel, kus vägivallatseja võtab endale mitmesuguseid „nõ kohustusi“ 6 kuu jooksul näiteks mitte tarbida alkoholi, mitte käituda vägivaldselt jne.

Küsisime vastajatelt, kuidas nad suhtuvad lepitamisse. Üle poole kõigist vastajatest (52%) ei poolda lepitamist. Rohkem on lepitamise vastaseid kohtunike (56%) ja advokaatide (53%) seas, vähem prokuröride seas (39%).

Lepitamise pooldajaid on 23- 39% vastajatest, suurim on pooldajate osakaal advokaatide seas-39%. Hinnangut ei oska anda 38% prokuröridest. 20% kohtunikest ja 8% advokaatidest.

Tabel 15. Füüsilise perevägivald puhul (peksmine, tõukamine, kergete vigastuste tekitamine jms) kasutatakse vägivaldsete karistamise asemel ka vägivaldsete ja ohvri lepitamist. Kuidas suhtute Teie ohvri ja vägivaldsete lepitamisse? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Kindlasti ei poolda ma lepitamist. Vägivallatseja tuleks tema tegude eest süüdi mõista ja karistada	15	17	8	-
Pigem ma ei poolda lepitamist	37	36	48	39
Pigem pooldan lepitamist	29	31	24	23
Kindlasti pooldan lepitamist, mis aitab perel kokku jääda. Ma ei poolda vägivaldsete karistamist	4	8	-	-
Ei oska öelda	15	8	20	38
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Ekspertide hinnangul on lepitusmenetlusel mitmeid tõsisemaid puuduseid. Põhiprobleemiks on kontrolli ja tagasisideme puudumine, kas kokkulepped on olnud mõjusad, kas ohver sai vajaliku turvalisuse ja kas vägivaldsete käitumine on muutunud. Ekspertid leiavad, et kokkulepete sisu võib olla üldsõnaline ja ebamäärane, ei ole vägivaldset distsiplineeriv ning et pool aastat on liiga lühike aeg, et vägivaldsete oma käitumist muudaks. Lepitamist peetakse ohtlikuks, sest vahendaja võtab endale tohutu vastutuse ja õigused sekkuda pereellu, samas ei ole ta võimeline prognoosima olukorda, hindama seda ohvri seisukohalt. Lepitamine asetab ohvri uuesti vägivaldsete meelevalda, heauskse lootusega, et 6 kuud kehtiv leping muudab vägivaldsete käitumist, ehk ta võtabki mõistuse pähe ja enam ei väärkohtle ohvrit. Lepitamist peetakse ohtlikuks, sest vahendaja võtab endale tohutu vastutuse ja õigused sekkuda pereellu, samas ei ole ta võimeline prognoosima olukorda, hindama seda ohvri seisukohalt.

Lepitusmenetlus tugineb kahele eksitavale arusaamale. Esiteks eeldatakse, et mõlemad pooled (ohver ja vägivaldsete) omavad võrdseid õiguseid kaitsta omi huvisid. Arusaam on eksitav, sest süüalusest sõltuv pool ei saa olla võrdväärne partner lepitamisprotsessis ja asub läbirääkimiste ajal halvemas positsioonis.

Teiseks eeldatakse, et mõlemad pooled vastutavad võrdselt konfliktide ja kallaletungi eest. Lepitajate arvates on mõlemad võrdselt toimunud süüdi, sõltumata sellest, et kahju on pidanud kannatama vaid üks pool, keda rünnati.

Lepitamine on üsna tüüpiline näide normikesksest lähenemisest, kus lähtutakse normatiivsetest ettekirjutustest, tajumata ohvrite tegelikke probleeme ja vajadusi, suutmata prognoosida vägivaldsete edasist käitumist ja tajumata olukorra riskantsust tervikuna

ÜRO initsiatiivil korraldatud uuringutest on selgunud, et tihti toimub lepitamine sundolukorras, hirmutamise ja sunni õhkonnas. ÜRO juhtis esimesena tähelepanu lepitamismenetluse puudujääkidele ja sisuliselt keelustas selle kui ohvri jaoks ohtliku regulatsiooni juba 1996. aastal.

Enamik tsiviliseeritud riike ei praktiseeri vägivalda juhtumite puhul perelepitamist, pidades seda ohtlikuks ja ka perevägivalda jätku soodustavaks. Ka Istanbuli konventsioon on resoluutselt taastava õiguse ja lepitamise vastu perevägivalda juhtumite puhul. Tundub, et ettevaatlik suhtumine lepitamismenetlusse on omane ka Eesti tegevjuristidele.

7.4. Valmisolek perevägivalda seaduseks

Eestis ei ole iseseisvat perevägivalda seadust. Selgitasime uuringus vajadust spetsiaalse perevägivalda seaduse järele (Tabel 16).

Tabel 16. Milline on Teie seisukoht, kas eraldi perevägivalda seadus muudaks Eestis perevägivalda juhtumitega tegelemise tõhusamaks? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Kindlasti muudab	7	11	-	0
Arvatavasti muudab	17	27	9	15
Arvatavasti ei muuda	41	30	59	31
Kindlasti ei muuda	18	19	24	29
Raske öelda	17	13	8	25
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Uuringus hindasid vastajad, kas perevägivalda seadus, juhul kui see oleks Eesti õiguspraktikas olemas, muudaks perevägivalda juhtumitega tegelemise tõhusamaks. Üldine tendents on, et rohkem kui pooled küsitlusele vastanud tegevjuristidest (59%) on seisukohal et eraldi seadus ei muuda perevägivaldaga tegelemist tõhusamaks.

Vaid 24% kõigist vastajatest leiab, et eraldi seadusel on õigusemõistmisele positiivne mõju, 13-17% vastajatest ei oska seaduse tähendust hinnata. Suurem ootus ja positiivne suhtumine võimalikule perevägivalda seadusele on advokaatidel, kellest 38% peab eraldi seadust oluliseks (vt tabel 16). Kõige vähem on eraldi seaduseks valmis kohtunikud (83%).

Paljudes riikides on perevägivalda seadust edukalt rakendatud ja saavutatud märkimisväärseid tulemusi.¹⁸

¹⁸ Kui 1976.a. oli perevägivalda seadus vastu võetud vaid ühes riigis, siis praegu juba enamikes tsiviliseeritud riikides. Riike, kus veel pole spetsiaalset lähisuhtevägivalda seadust, on maailmas 51, nende seas on ka Eesti. Tegemist on peamiselt Kagu-Aasia, Lähis-Ida ja Sahara-taguse Aafrika riikidega, nagu Bangladesh, Ida-Timor, India, Birma, Sri Lanka, Afganistan jt. Tegemist on üldjuhul vähearenenud ja vaesemate riikidega, kus on kõrge vägivalda ja kuritegevuse tase ja kus inimõigustega sageli ei arvestata. Riigid, kes on vastu võtnud spetsiaalse seaduse (Austria, Suurbritannia, USA, Austraalia, Saksamaa,

USA oli üks esimesi riike maailmas, kus võeti vastu seadus naistevastase vägivald vastu 1994.aastal.¹⁹ Suurbritannias on mitu seadust, mis on suunatud soolise vägivald vastu.

1996.aastal võeti vastu perekonna seadus, mis näeb ette vägivallatseja välja tõstmist eluruumidest ja ei luba tal naisele ja lastele läheneda. Ka võivad kohalikud organid võtta vastu meetmeid vägivallatsejate vastu ja rakendada kohtulikku keeldu eluruumides viibimise kohta kui nad on ohtlikud. Neid meetmeid rakendatakse ka juhtudel kui ohver keeldub koostööst. Eluruumist eemal olemise keeldu võib rakendada 14 kuni 28 päevaks. Lisaks perekonna seadusele võeti Suurbritannias 1997.aastal vastu ka ahistava jälitamise ning 1998.aastal kallaletungide ja korrariikumiste seadus.²⁰

Miks ei piisa üldistest seadustest, kui rääkida lähisuhetes toimunud vägivallast? ÜRO soovib vastu võtta eraldi seadusandlikud aktid. Esitame alljärgnevalt mõned ÜRO ekspertide argumendid ja soovitused perevägivaldale spetsialiseerunud seadusandluse väljatöötamiseks:²¹

1. Üldised kriminaalkuriteod, nagu kalletung, peksumine, raskete kehaliste vigastuste tekitamine ei suuda arvesse võtta kogu perevägivald keerulisi ja spetsiifilisi aspekte. Perevägivald avaldub eri vormides, see pole vaid füüsiline vägivald, võib olla ka kui seksuaalne vägivald, vara kahjustamine, emotsionaalne ja psühholoogiline, hirmutamise, jälitamine, majandusliku toetuse ära võtmine, või vägivallaga ähvardamine. Eraldi perevägivald seadus võimaldab nii perevägivaldaga seonduvat spetsiifikat terviklikumalt käsitleda, kui ka perevägivalda ennetada.
2. Üldkuritegusid vaadeldakse reeglina kui ühekordseid akte, samal ajal kui perevägivald esineb üliharva ühekordse juhtumina. Reeglina kehtib vastupidine tendents, perevägivald muutub korduvaks julma kohtlemise stsenaariumiks. kus võib toimuda füüsiline, seksuaalne, psühholoogiline jne. vägivald.
3. Üldist kriminaalkuritegevust reguleerivaid akte saab reeglina kasutada alles siis kui füüsiline vägivald on juba toimunud. Analüüsid näitavad, et karistus kallaletungi ja peksumise eest ei ole piisav, et hoida vägivallatsejaid raskemate kuritegude sooritamise eest.

Perevägivald seadus on vastu võetud enamikes tsiviliseeritud riikides kogu maailmas. Jäänud on 89 riiki, kus see seadus puudub.²² Tegemist on peamiselt Kagu-Aasia, Lähis-Ida ja Sahara-taguse Aafrika riikidega, nagu Bangladesh, Ida-Timor, India, Birma, Sri Lanka, Afganistan, Iraak, Süüria, Sudaan, Mali jt.²³

Hispaania, Tšehhi, Sloveenia, Holland, Šveits, Bulgaaria, Leedu jt) omavad suuri eeliseid. Nendes riikides on perevägivald seadus aidanud oluliselt kaasa perevägivald tõkestamisele ja ennetamisele.

¹⁹ Laws Targeting Gender-Based Violence Empower Women
<http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/article/2013/03/20130301143594.html#axzz3hDon0U5e>

²⁰ A Landscape analysis of domestic violence laws. 2013. , pp 81-104

https://www.google.ee/webhp?sourceid=navclient&ie=UTF-8&rlz=1T4ADSA_enEE361EE363#q=A+Landscape++analysis+of+domestic+violence+laws.+2013.+

²¹ Handbook for Legislation on violence against women. UN Women. New York. 2012. Arvutivõrgus:
<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/handbook-for-nap-on-vaw.pdf>

²² <https://www.worldatlas.com/articles/nations-without-domestic-violence-regulation.html>

²³ <https://www.worldatlas.com/articles/nations-without-domestic-violence-regulation.html>

Tegemist on reeglina vähearenenud ja vaesemate riikidega, kus on kõrge vägivalla ja kuritegevuse tase ja kus inimõigustega sageli ei arvestata. Arenenud riikidest kuuluvad sellesse nimekirja ainsatena Eesti ja Venemaa. Ka pole nende riikide seas ainsatki Euroopa Liidu liiget, peale Eesti. Ka meie lähinaabrid Soome, Leedu ja Läti on juba jõudnud seaduse vastu võtta.

Riigid, kes on vastu võtnud spetsiaalse seaduse (Austria, Suurbritannia, USA, Austraalia, Saksamaa, Hispaania, Tšehhi, Sloveenia, Holland, Šveits, Bulgaaria, Leedu jt) omavad suuri eeliseid. Nimetatud riikides on perevägivalda seadus aidanud kasvatada õiguskultuuri ja õigusosalast mõtlemist, andes avalikkusele edasi selge sõnumi: lähisuhtes toimepandud vägivald on tõsine kuritegu.

Julgustust perevägivalda seaduse vastuvõtmiseks saab USA-lt, kus seadus naistevastase vägivalda vastu võeti vastu juba 1994.aastal. Seadus andis silmapaistvalt häid tulemusi. Perioodil 1993- 2010 kahanes 30% võrra naiste arv, kes tapeti oma seksuaalpartneri poolt. Koduvägivalda juhtumite arv naiste suhtes langes 2/3.²⁴

Eestile on eeskujuks ka lähinaaber Leedu, kus 2011. aastal seadus vastu võeti.²⁵ Leedus on samuti seadus andnud häid tulemusi:

- Aastaga vähenes Leedus tapmist arv lähisuhte pinnal 30%: 2011. aastal 147 juhtumit, 2012. aastal 104 juhtumit;
- Kasvas teavitamine: 2012. aastal sai politsei 18 268 lähisuhtevägivalda alast väljakutset ja algatas 7589 kriminaalmenetlust;
- 2011. aastal registreeriti 618 naist – vägivalda ohvrit; 2012. aastal kasvas ohvrite arv 4582-ni.

Riikides, kus perevägivalda seadus puudub, on piiratud võimalused efektiivselt kaitsta ohvrit vägivalda eest ja panna vägivallatsejat enda poolt sooritatud kuriteo eest vastutama. Õigusbaas on nõrk ja ei toeta ohvrit, tõenäosus, et vägivald jätkub, on väga suur. Perevägivalda seaduseta riigid reageerivad peamiselt juba toimunud vägivallale, ennetus praktiliselt puudub.²⁶

Spetsiaalse LSV seaduse puudumist peab enamik arenenud riike üheks suuremaks takistuseks efektiivsel õiguskaitsele. Riikides, kus spetsiaalset seadust pole, eeldatakse, et üldised kriminaalõiguslikud sätted kaitsevad kannatanuid ka lähisuhtevägivalda eest ja seetõttu puudub vajadus spetsiaalse seaduse järele. Praktika näitab, et kriminaalkodeksi normid ei ole efektiivsed, sest ei arvesta LSV spetsiifikat, nagu näiteks sugulussidemeid ohvri ja kannatanu vahel (kes elavad ühel ja samal elamispiiril), ei võimalda ära hoida süstemaatilist ja korduvvägivalda. Tervikuna on karistamine spetsiaalse seaduseta tinglik, piirdub reeglina kriminaalse hukkamõistu, lepitamismenetluse, trahvi ja üliharva lühiajalise vanglakaristusega. Riikides, kus seadus puudub, antakse vägivallatsejatele võimalus süüdimatult ja karistamatult tegutseda. Tõenäosus, et vägivallatseja saab karistada, on üliväike.

²⁴ U.S. Laws Targeting Gender-Based Violence Empower Women
<http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/article/2013/03/20130301143594.html#axzz3hDon0U5e>

²⁵ Law on Protection against Domestic Violence. Arvutivõrgus:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=410975.

²⁶ I.Pettai, S.Kaugia, R.Narits. Perevägivald kui senisest jõulisemat juriidilist sekkumist vajav sotsiaalne nähtus. Riigikogu toimetised, 31/2015, lk.160.

Julgustust perevägivalda seaduse vastuvõtmiseks saab USA-lt, kus seadus naistevastase vägivalda vastu võeti vastu juba 1994. aastal. Seadus andis silmapaistvalt häid tulemusi. Perioodil 1993–2010 kahanes 30% võrra naiste arv, kes tapeti oma seksuaalpartneri poolt. koduvägivalda juhtumite arv naiste suhtes langes 2/3.²⁷

USAs rakendati seaduse vastuvõtuni samasugust lähenemisviisi lähisuhtevägivallale nagu Eestis praegu. Fookuses olid alternatiivsed meetodid sekkumiseks nagu lepitamine, vägivallatsejate nõustamine ja konsulteerimine, et neid mõjutada ja õpetada, kuidas perekriisidest väljuda. Politsei ei arreteerinud vägivallatsejat isegi siis kui ohvrid olid tõsiselt kannatada saanud

Nüüd vaadatakse USA-s lähisuhtevägivalda juhtumeid hoopis teisiti ja sama tõsiselt kui avalikus kohas toimunud kuritegu, mis on anonüümsete inimeste poolt sooritatud. Olukorda aitas muuta seadusandlus, kus vastutus vägivalda peatamise eest asub riigil ja kus õiguskaitseorganitele on antud õigused ja kohustused tagada ohvritele kohene kaitse ja toetus ning ära hoida vägivalda kordumist. Seadus tugevdas oluliselt kannatanute juriidilist kaitset ja andis riigipoolse garantii, et vägivallatsejatel ei ole võimalust korduvaks vägivallaks. Ka tagas seadus, et vägivallatsejad võeti vastutusele ja ohvrid said vajalikku toetust ja abi. Maailmapraktika on tõestanud, et spetsiaalne seadus on oluliselt efektiivsem kui eraldi sätted ja artiklid kriminaal-, tsiviil- ja administratiivseadusandluses. Paljude riikide kogemus näitab, et pärast seaduse vastuvõttu juhtumite arv väheneb oluliselt.

²⁷ U.S. Laws Targeting Gender-Based Violence Empower Women. Arvutivõrgus: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/english/article/2013/03/20130301143594.html#axzz3hDon0U5e> (04.08.2015).

8. HINNANGUD PEREVÄGIVALLA JUHTUMITE MENETLEMIS- JA KÄSITLEMISPRAKTIKALE

Tabel 17. Palume hinnata perevägivalla juhtumite menetlemis- ja käsitlemispraktikat Eestis lähtudes allpool loetletud aspektidest. Palun andke hinnang koolipoisihindega, kus 5=väga hea ja 1= väga halb (väga madal) 0= ei oska hinnata (%-s)

	Kõik vastajad		
	Hea	Rahuldav	Halb
I Hea suutlikkus			
Perevägivalla olemuse põhjalik tundmine ja selle spetsiifikaga arvestamine kohtuprotsessis	33	31	18
Lähtumine ohvri huvidest ja vajadustest menetlusprotsessis	29	33	17
Vägivallatseja õiglane karistamine	27	36	18
II Rahuldav suutlikkus			
Õiguskaitseorganite omavaheline koostöö	25	30	21
Koostöö teiste institutsioonidega (perearstid, sotsiaaltöötajad, psühholoogid jt.)	24	29	22
Koostöö ohvriga, ohvri usalduse võitmine	22	40	12
III Madal suutlikkus			
Oskused ja teadmised perevägivallaga seotud riskide hindamisel	23	34	29
Raskete juhtumite ärahoidmine.	22	30	24
Ohvri turvalisuse tagamine ja kaitsmine vägivalla jätkumise eest	21	31	26
Korduvvägivalla ennetamine ja ärahoidmine	14	40	29
Tervikliku abipaketi tagamine kõigile perevägivalla juhtumi osapooltele	12	20	37

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Palusime uuringus hinnata 11 olulisemat tegevust või tunnusjoont perevägivalla menetlemis- ja käsitlemispraktikas. Sõltuvalt hinnangutest jaotusid tegevused/tunnusjooned kolmele tasandile : hea, rahuldav ja madal suutlikkus. Hea ja rahuldava tasandi puhul ületasid positiivsed (head) hinded negatiivseid "halb" hindeid. Madala suutlikkusega tasandil olid negatiivsed hinded kõrgemad kui positiivsed.

Tervikuna on vastajad perevägivalla menetlemis-ja käsitlemispraktikaga enam-vähem rahul. 11 tegevusest/tunnusjoonest polnud ühtegi, kus negatiivsed hinnangud oleksid ületanud heade + rahuldavate hinnete summat. Teatud hierarhia võib välja tuua. Kõige rohkem rahul ollakse kolme tegevuse/tunnusjoonega, mis liigitusid "hea suutlikkuse" alla:

1. Perevägivalla olemuse põhjalik tundmine ja selle spetsiifikaga arvestamine kohtuprotsessis
2. Lähtumine ohvri huvidest ja vajadustest menetlusprotsessis
3. Vägivallatseja õiglane karistamine

Rahuldavaks peetakse koostöö aspekte: õiguskaitseorganite omavaheline koostöö, koostöö teiste institutsioonidega (perearstid, sotsiaaltöötajad, psühholoogid jt.) ja koostöö ohvriga, ohvri usalduse võitmine.

Vähem rahul ollakse viie aspektiga:

1. Tervikliku abipaketi tagamine kõigile perevägivalda juhtumi osapooltele
2. Korduvvägivalda ennetamine ja ärahoidmine
3. Ohvrile turvalisuse tagamine ja kaitsmine vägivalda jätkumise eest
4. Raskete juhtumite ärahoidmine.
5. Oskused ja teadmised perevägivaldaga seotud riskide hindamisel

Madala suutlikkuse tasand toob välja kõige tõsisemad ja raskemad momendid perevägivalda juhtumite menetlemises, kui ei jätku ressursse tervikliku abipaketi tagamiseks kõigile perevägivalda juhtumi osapooltele, kui on keeruline ennetada ja ära hoida korduvvägivalda, (sh raskemad juhtumid), tagada ohvritele piisavat turvalisust ja kaitset vägivalda jätkumise eest, omada oskuseid ja teadmisi perevägivaldaga seotud riskide hindamisel.

Tabel 18. Mis vajaks Teie hinnangul muutmist praeguses perevägivalda juhtumite käsitlemise praktikas? (%-s)

	Kõik vastajad	
	Jah, see kindlasti + see ka	Ei, see mitte
Piiratud võimalused pakkuda ohvritele turvalisust ja kaitset	83	6
Ohver koos lastega peab vägivalda puhul lahkuma oma kodust, mitte vägivallatseja	44	45
Ohvrite (kaas)süüdistamine toimunud vägivallas	40	45
Ohvrite survestamine ("pehmeks rääkimine") lepitamiseks vägivallatsejaga	38	50
Ohvrite kohustamine kohtumiseks vägivaldsete meestega pärast lahutust, et kokku leppida laste hooldusõigustes	37	46
Vägivaldsetele meestele seadusandlikult laste hooldusõiguse tagamine, mis annab neile õiguse tegeleda laste kasvatamisega	34	41
Kokku	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Palusime vastajatel hinnata kuut muudatust, mida peaks tegema praeguses perevägivalda juhtumite käsitlemise praktikas (Tabel 18). Kõige olulisemaks peetakse vajadust pakkuda ohvritele suuremat turvalisust ja kaitset, seda pooldab 83% kõikidest vastajatest. Teisena peetakse oluliseks muuta praegust olukorda, kus ohver koos lastega peab vägivalda puhul lahkuma oma kodust, mitte vägivallatseja. Seda seisukohta pooldab 44% kõikidest vastajatest, samas vastu on 45%, seega arvamused lähevad praktiliselt pooleks.

Kolmandale kohale asetub vajadus loobuda ohvrite (kaas)süüdistamisest toimunud vägivaldas (40%). Ohvrite süüdistamisest loobumisega ei ole nõus 45% kõikidest vastajatest.

Neljandal kohal on ettepanek loobuda ohvrite survestamisest ("pehmeks rääkimisest") lepitamiseks vägivallatsejaga, pooldab 38% kõikidest vastajatest, samas vastu on sellele ettepanekule 50%.

Viiendal kohal on ettepanek loobuda ohvrite kohustamisest kohtuda vägivaldsete meestega pärast lahutust, et kokku leppida laste hooldusõigustes. Ka siinosas on pooldajaid vähemuses - 37% (vastu on 46%).

Kuuendal kohal on ettepanek loobuda vägivaldsetele meestele seadusandlikult laste hooldusõiguse tagamine, mis annab neile õiguse tegeleda laste kasvatamisega. Ka siinosas on pooldajad vähemuses, kõigi vastajate puhul 34% (vastu on 41%).

Tabel 19. Mis vajaks Teie hinnangul muutmist praeguses perevägivalda juhtumite käsitlemise praktikas? (Advokaatide, kohtunike ja prokuröride hinnangud %-s)

	Advokaadid		Kohtunikud		Prokurörid	
	Jah kindlasti + see ka	Ei, see mitte	Jah kindlasti + see ka	Ei, see mitte	Jah kindlasti + see ka	Ei, see mitte
Piiratud võimalused pakkuda ohvritele turvalisust ja kaitset	77	5	96	-	78	14
Ohver koos lastega peab vägivalda puhul lahkuma oma kodust, mitte vägivallatseja	49	36	48	44	21	77
Ohvrite (kaas)süüdistamine toimunud vägivaldas	44	33	40	56	29	64
Ohvrite survestamine ("pehmeks rääkimine") lepitamiseks vägivallatsejaga	51	28	40	52	21	71
Ohvrite kohustamine kohtumiseks vägivaldsete meestega pärast lahutust, et kokku leppida laste hooldusõigustes	40	42	36	48	14	85
Vägivaldsetele meestele seadusandlikult laste hooldusõiguse tagamine, mis annab neile õiguse tegeleda laste kasvatamisega	66	37	40	36	7	64

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Vaadeldes vastuseid tööalade lõikes, on erinevused üsna suured. Advokaadid pooldavad praktiliselt kõiki ettepanekuid, nende "jah" vastused on ülekaalus, erandiks on vaid ettepanek loobuda ohvrite kohustamisest kohtuda vägivaldsete meestega pärast lahutust, et kokku leppida laste hooldusõigustes, siin on pooldajaid ja vastuseisjad praktiliselt pooleks, 40 ja 42% (Tabel 19).

LÄHISUHTEVÄGIVALD EESTIS. TEGEVJURISTIDE HINNANGUD ÕIGUSKAITSESÜSTEEMILE

Kohtunikud pooldavad kolme ettepanekut kus nende "jah" vastused on ülekaalus. Esiteks pakkuda ohvritele suuremat turvalisust ja kaitset, seda pooldab 96% kohtunikest. Ka peavad kohtunikud oluliseks muuta praegust olukorda, kus ohver koos lastega peab vägivallla puhul lahkuma oma kodust, mitte vägivallatseja, seda pooldab 48% kohtunikest, vastu on 44%. Ka on kohtunikud pigem selle vastu, et vägivaldsetele meestele seadusandlikult laste hooldusõiguse tagada, poolt on 40%, vastu 36%.

Ülejäänud kolme ettepaneku osas on kohtunike "ei" vastused ülekaalus.

Prokurörid toetavad vaid ühte ettepanekut, pakkuda ohvritele suuremat turvalisust ja kaitset, seda pooldab 78% kohtunikest, ülejäänud viie ettepaneku osas on pooldajate arv kriitiliselt madal, 7-29% ja "ei" vastused tugevas ülekaalus 64-85%.

Võiks teha järelduse, et ohvrikeskseks lähenemisviisiks on eeskätt valmis advokaadid, kellede hinnangul vajavad paljud olukorrad, kus ohvrite vajaduste ja soovidega vähe arvestatakse, muutmist. Ka on kohtunikud suhteliselt paindlikul ja nende valmisolek ohvritele rohkem kohanduda on selgelt olemas. Kõige vähem on ohvrikeskseks lähenemisviisiks valmis prokurörid, kelledest enamik ei poolda ohvri vajadusi arvestavat lähenemisviisi.

Suured erinevused hinnangutes näitavad, et uute ettepanekute ja muudatustega kohanemiseks läheb veel aega. Menetlused on muutumas ohvrikesksemaks ja ohvri vajadusi arvestavamaks.

Tabel 20. Tuleb ette juhtumeid, et prokuratuuri esindaja, kes juhib uurimismenetlust, ei suhtle perevägivalda all kannatanuga, ka mitte telefonitsi. Liiguvad dokumendid ja paberid, milliste järele tehakse otsus juhtumi kohta. Kuidas hindate sellist praktikat? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Ei, ma ei pea sellist praktikat õigeks. Kannatanuga suhtlemine on sama oluline kui dokumentide analüüsimine	76	86	64	69
Üldiselt pean sellist praktikat õigeks. Kui kannatanuga kohtumise järele ei ole tungivat vajadust, ei pea seda tegema.	9	8	20	8
Pea sellist praktikat täiesti õigeks. Kannatanuga kohtumine oleks liigne ajakulu, mille järele prokuratuuri esindajal ei ole vajadust. Kannatanuga suhtlevad teised spetsialistid	2	3	-	-
Raske öelda	13	3	16	23
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Enamik tegevjuristidest (76%) ei pea õigeks praktikat, kui prokuratuuri esindaja, kes juhib uurimismenetlust, ei suhtle perevägivald all kannatanuga, ka mitte telefonitsi. Liiguvad dokumendid ja paberid, milliste järele tehakse otsus juhtumi kohta. Vaid 11% vastajatest peavad taolist praktikat õigeks, 13% jäävad erapooletuteks.

Advokaadid taunivad taoliseid juhtumeid rohkem, 86% neist ei pea seda õigeks (prokuröridest 69% ja kohtunikest 64%). Probleem puudutab teravamalt advokaate, sest erapooletult vastanuid on vaid 3%.

Enamiku tegevjuristide (78%) hinnangul ei ole mees, kes on vägivaldne oma naise vastu, hea ja sobiv lapsevanem (Tabel 20). Vaid 2% vastajate arvates sobib taoline mees isaks põhjusel, et laps vajab mõlemat vanemat, viiendik on erapooletud.

Tabel 21. Kas mees, kes on vägivaldne oma naise vastu, on hea ja sobiv lapsevanem? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Ei kindlasti mitte, laps ei peaks kasvama koos vägivaldse isaga	45	50	25	69
Pigem ei	33	44	29	15
Pigem jah	-	-	-	-
Jah, kindlasti, laps vajab mõlemat vanemat	2	-	-	16
Raske öelda	20	6	46	-
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

Advokaadid taunivad vägivaldseid mehi lapsevanemana rohkem, 94% on seisukohal, et laps ei peaks kasvama koos vägivaldse isaga (prokuröridest taunib 84% ja kohtunikest 54%). Pea iga teine kohtunik (46%) on neutraalsel seisukohal. Probleem puudutab teravamalt advokaate, sest erapooletult vastanuid on nende seas vaid 6%.

Tabel 22. Kui kohus lepib naise ja vägivaldse mehe, väites, et see on lapse huvides vajalik, siis kas see on Teie hinnangul lapse jaoks oluline? (%-s)

	Kõik vastajad	Advokaadid	Kohtunikud	Prokurörid
Ei kindlasti mitte, vägivaldne isa ei tohiks last kasvatada	32	25	13	54
Pigem ei	30	36	33	38
Pigem jah	12	11	17	-
Jah, kindlasti, laps vajab mõlemat vanemat	7	8	8	-
Raske öelda	19	20	29	8
Kokku	100	100	100	100

Allikas : Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi tegevjuristide küsitlus 2020, vastajate arv 184

2/3 kõigist vastajatest (advokaatidest 61%, kohtunikest 46% ja prokuröridest 92%) ei ole selle poolt, et kui kohus lepitab naise ja vägivaldse mehe, väites, et see on lapse huvides vajalik. Tegelikult ei ole see nii, sest vägivaldne isa ei tohiks last kasvatada.

Iga viiendaja tegevjuristi hinnangul on see lapse jaoks vajalik, sest laps vajab mõlemat vanemat, iga viies vastaja on erapooletu.

Tabeli 21 vastused on mõnevõrra vastuolus eelmise tabeli 19 vastustega, kus märksa rohkem vastajatest (78-84%) arvasid, et vägivaldne isa ei ole hea ja sobiv lapsevanem. Kuna küsimus on teisiti sõnastatud ja on küsitud hinnangut kohtuotsusele, mille tulemusel lepitati naine ja vägivaldne isa, siis on suhtumine isasse leebem, sest eeldatakse, et kohus on teinud õige ja vajaliku otsuse.

9. KONSERVATIIVID JA UUENDAJAD

Uuring võimaldab tegevjuristide seas eristada kahte lähenemisviisi õigusregulatsiooni ja õiguspraktikasse lähisuhtevägivalla alal : konservatiivne ja uuenduslik.

Konservatiivid pooldavad õigusregulatsiooni, kus eesmärgiks on perekond säilitada osapoolte lepitamise, psühholoogilise abi, viharavi jms. abil. Pigem ei soovi uuendusi, pooldavad praeguse õigusbaasi ja õiguspraktika säilumist.

Konservatiiv ehk õigussüsteemi säilitaja:

- Peab perevägivalda vähem probleemiks kui uuendaja
- Süüdistab sagedamini juhtumise ohvrit
- Rohkem rahul praeguse õigusregulatsiooniga
- Näeb vähem riske lepitusmenetluse praktiseerimisel
- Rohkem rahul riigi suutlikkusega
- Vähem pooldab muudatusi lähisuhtevägivalla menetlemispraktikas
- Ei poolda perevägivalla seaduse vastu võtmist
- Vähem huvitatud täiendkoolitustest lähisuhtevägivalla teemal

Uuendajad pooldavad pigem karistavat õigusregulatsiooni, kus eesmärgiks on vägivalla tsükli lõpetamine, vägivallatseja ja ohvri üksteisest eraldamine, vägivallatseja karistamine. Pooldavad muudatusi, empaatilist suhtumist ohvritesse, ohvri vajadustest lähtumise primaarsust

Uuendaja ehk õigussüsteemi arendaja:

- Peab lähisuhtevägivalda ohtlikumaks ja tõsisemaks kuriteo liigiks kui konservatiiv, süüdistab ohvrit märksa vähem
- Kriitilisem praeguse õigusregulatsiooni suhtes
- Väga kriitiline lepitusmenetluse suhtes
- Väga kriitiline riigi suutmatuse suhtes
- Väga nõudlikud ja põhjalikud lähisuhtevägivalla juhtumite menetlemisel ja käsitlemisel
- Toetab muudatusi: lähisuhtevägivalla menetlemispraktikas
- Pooldab perevägivalla seaduse vastu võtmist
- Entusiastlikult toetab koostööd eri valdkondade institutsioonidega (tervishoid, sotsiaaltöö, kohalikud omavalitsused jt.)
- Pooldab ekspertide võrgustiku laiendamist, kes aitaksid perevägivalla juhtumite tausta lahti mõtestada ja analüüsida
- Entusiast koolituste ja kõrgkoolisoolise vägivalla õpetamise suhtes
- Empaatisem ohvri suhtes
- Leiab, et lähisuhtevägivalla juhtumeid käsitletakse sagedamini teisejärgulistena, võrreldes raskemate kuritegudega
- Näeb tõsist probleemi selles, kuidas vägivallatseja manipuleerib ja mõjutab ohvrit süüdistusest loobuma

Mõlema lähenemisviisi esindajaid on juristide seas üsna võrdselt esindatud.

Konservatiivse suuna pooldajaid :

2020- 46%

2017- 43%

Uuendusliku suuna pooldajaid :

2020-39%

2017- 40%

Osa juriste on erapooletud ja ei liigitunud kummagi lähenemisviisi alla. 2017.aastal oli erapooletuid 17% ja 2020.aastal 15%.

Uuringu põhjal võib väita, et Eesti juristide valmisolek uueks paradigmaks ja ohvrikeskseks lähenemiseks on selgelt välja kujunenud ja seda esindab 39% juristidest. Tegemist on nõ liidergrupiga, kellel on väljakujunenud uuenduslik mõtlemisviis, kes on üsna kriitiline normikeskse lähenemisviisi, praeguse õigusbaasi ja õiguspraktika suhtes ja sooviks muudatusi märksa kiiremas tempos, kui seni on seda tehtud. Uuendajaid esindavad sagedamini advokaadid ja õiguskaitsepetsialistid, mõnevõrra vähem prokurörid ja kohtunikud.

Uuendajatele vastanduvad konservatiivid, keda esindab 46% juriste, seega on mõlemad suunad tasakaalukalt esindatud, mis on Eesti õigusbaasi ja õiguspraktika arenguks hea variant. Konservatiivid on filtriks uute ideede ja muudatusettepanekute rakendamisel, nende mõtlemisviis ja seisukohad on garantiiks, et midagi ei tehta ülearu kiirustades ja läbi mõtlemata ja et õiguskaitstesüsteem areneks tervikuna tasakaalukalt. Konservatiive esindavad sagedamini prokurörid ja kohtunikud, mõnevõrra vähem on nende seas advokaate ja õiguskaitsepetsialiste.

LISA 1

Tegevjuristide hinnangud perevägivalda ennetamise ja tõkestamise võimalustele (väljavõtted vabade vastustega küsimustest)

Ekspertide küsitlusel kasutasime ka vabade vastustega küsimusi, kus vastajad said vabas vormis probleemidele hinnanguid anda. Järgnevalt esitame väljavõtte ekspertide vastustest küsimusele, mis oli sõnastatud järgmiselt: „**Mida oleks Teie arvates Eestis vaja lähiaastatel teha, et senisest tõhusamalt perevägivalda tõkestada ja ennetada**“?

Ekspertide vastused on esitatud sõnastustes, mida eksperdid kasutasid. Vastused rühmitasime vastavalt sellele, milliseid probleeme eksperdid esmatähtsatena välja tõid. Üldistavalt tõime välja kuus probleemide gruppi:

1. Vajadus probleemsete peredega süvitsi tegeleda,
2. Kannatanud loobuvad teatamisest ja/või ütluste andmisest,
3. Vajadus tõhusamaks kommunikatsiooniks ja parem avalikkuse teavitamine,
4. Laiapõhjalised koolitusprogrammid erinevatele sihtrühmadele,
5. Riigi alkoholipoliitika
6. Vajadus tõhusamaks koostöövõrgustikuks.

1. Probleemsete peredega süvitsi tegelemine kõikidel tasanditel, kus perevägivaldaga kokku puututakse:

- Jõulisemalt sekkuda peresisese vägivalda juhtumite lahendamisel pereellu ning tagada vägivallatseja eemaldamine perest, sõltumata omandisuhtest eluruumi;
- Tugivõrgustiku rajamine - varjupaigad, nõustamisteenus, vajadusel materiaalne abi. Seadusandluse muutmise/täiustamine - vägivallatseja eraldamine perekonnast, lähenemiskeelu lihtsam kohaldamine, esialgse toimetuleku tagamine kannatanutele jne;
- Reaalselt ja kiiresti on vaja sotsiaalkortereid ja esialgset materiaalsel toetust kannatanutele;
- Arvestada, et perevägivald on tõsine kuritegu ja korduvalt vägivalda kasutatav isik ei tee seda kogemata vaid kindla sihiga saavutada oma eesmärk. Alkohol ja narkootikumid ei ole vägivalda põhjuseks vaid põhjuseks on vägivallatseja suhtumine ja tema arusaamine oma õigustest;
- Nõustada ja julgustada naisi perevägivalda mitte taluma. Selgitada naistele mis on veel vägivald peale füüsilise vägivalda. Võimaldada naisele, lastele või vägivalda all kannatavale mehele, võimalust vägivallatseja juurest lahkumiseks turvamajadesse või sobiva tugiisiku juurde;
- Kui perevägivalda all kannatav isik pöördub politsei poole, siis ei tohiks ta saada vastuseks, et tegemist on peresisese probleemiga. Kui ohver jääb abita, siis sageli vägivallatseja saab sellest veel julgust ja õigustust ohvri kallal vägivalda kasutamiseks. Samuti tuleks tõsiselt suhtuda vaimse vägivalda probleemidesse, mida on väga keeruline tuvastada ja tõestada. Kui füüsilise vägivalda tulemusel jääb sinikas vms, siis vaimse vägivalda puhul ei silmaga nähtavaid vigastusi ei ole;
- Koguda probleemsete perekondade kohta rohkem informatsiooni, mis võimaldaks ennetustööd tõhustada;

- Mõistlik oleks kohustuslik ravi vägivallatsetele;
- Luua võimalused vägivallatseja suunamiseks kohustuslikus korras viharavile, luua jälgimis- ja nõustamissüsteem, et pere tunneks ühelt poolt, et on kelle poole pöörduda, teiselt poolt vägivallatseja ei kordaks oma tegu. Erilist tähelepanu pöörata lastega peredele;
- Luua lepitusmenetluses võimalusi programmide rakendamiseks - seda ka otseselt prokuröri poolt, näiteks kui pere on prokurörile "tuttav" ja tal on kompetentsist tulenev teadmine, millised meetmed oleksid selle pere suhtes vajalikud;
- Vajalikud oleksid sundkoolitused/programmid vägivallatsetele kasvõi kohtu kontrolli all. Lastega peredest tuleks vägivallatsejad eraldada, mitte ohvrid ei peaks kodust põgenema;
- Vägivallatseja peaks kohustuslikult osalema viharavis, et vältida tulevikus vägivalla kordumist, sõltumata sellest, kas ohver on sama või keegi teine;
- Perevägivalla puhul on kaudseteks kannatajateks ka lapsed, kes ei pruugi olla seejuures otsese vägivalla ohvrid, mistõttu on väga oluline lastele psühholoogilise abi pakkumine ning turvalise keskkonna loomine, aga mitte laste kohene eraldamine perest;
- Ennekõike tuleb muuta esmatasandil ohvri ja vägivallatsejaga tegelejate käitumist: ohvrit ja vägivallatsejat ei tohi küsitleda koos ning peamine on muuta tavapraktikat st. eraldada ohver vägivallatsejast. Kodust tuleb ära viia vägivallatseja, mitte ohver koos lapsega. Peab võimaldama vägivallatsejale koheselt seada lähenemiskeeld ohvrile. Ohver ja laps ei pea kaotama võimalust elada oma kodus, selle võimaluse peab ära võtma vägivallatsejalt;
- Alustada tuleks lastest - koolidesse, võib-olla juba lasteaedadesse suunata rohkem spetsialiste (sotsiaaltöötajaid, psühholooge), et vägivaldsetest peredest pärit lapsed ei kannaks seda mustrit edasi. Laste kaudu saab ka teada, mis peredes toimub. Kuid õpetajatel ei ole selleks ilmselt aega ja õiguskaitseorganid tegelevad juba tagajärgedega. Võtta tööle spetsialiste, kes oskavad ja kellel on aega selle probleemiga tegeleda;
- Julgustada vägivalla all kannatajaid, sealhulgas mehi, kelle suhtes naised vaimset vägivaldada toime panevad. Ekslik on arvata, et mehed on vägivallakuritegudes ainult tegijad. Tõsi, naised tulevad oma vägivallamärkidega kiiremini avalikkuse ette, kuid ka neis asjus on tagamaad sageli sellised, kus naised provotseerivad. Liiga kergekäeliselt otsustatakse väliste märkide järgi KarS § 121 süüditunnistamine. § 121 on üldse liiga laiahaardeline, valu tekitamisest kuni läbipeksmiseni välja. Samas tuleks selgitada, et üldjuhul on esimene vägivallatsemise juhtum märgiks, et vägivald hakkab korduma. Tuleks selgitada, et ei tasu teist korda ootama jääda ja tuleks koheselt
- pöörduda (kui vägivallatseja teab, et kohe pöördutakse ja igal juhul tuleb tal hakata sel teemal ametnikega suhtlema, siis see ehk ka distsiplineerib). Ehk kokkuvõtvalt, selgitus, selgitus ja veelkord selgitus;
- Kehtestatud nulltolerants on kindlasti üks samm õiges suunas. Elatisraha võiks riik tagada nendele ohvritele, kellel on alaealised lapsed (hiljem võlgniku käest saaks riik selle tagasi nõuda), sellisel juhul oleks ohvril kergem vägivaldse isiku juurest lahkuda, kui materiaalselt oleks mingigi seljatagune tagatud. Palju naisi just jääbki vägivaldse mehe juurde mitte laste pärast, vaid rahalise sõltuvuse pärast. Riik peaks enam panustama naiste varjupaikade töösse (rahaliselt), et kas või ajutiselt oleks vägivalla ohvritel kuhugi minna. Samuti tasuta nõustamisse ja õigusabisse.

- Võiks tagada vägivalda ohvritele tasuta õigusabi (näiteks laste hooldusküsimused, vara jagamine, lahutus jms). Õigusabi tuleks neile kindlasti kättesaadavamaks teha, kas või rakendada värskelt kooli lõpetanuid;
- Mõelda, kuidas saaks ohvrit abistada materiaalselt ja emotsionaalselt, et ta saaks väljuda vägivalda tsüklist. Eelkõige ütlevad ohvid, et nad ei saa üksinda hakkama, kuna vägivaldlatsejaga on ühine rahakott. Näiteks olen suhelnud ka naiste varjupaiga asutajaga ning tema ütles, et Eesti naist aitaks see, kui on võimalus, et Eesti riik ise maksab naisele miinimum elatisraha ja nõuab omakorda selle välja siis mehelt. Samuti kui ohver on pideva psüühilise terrori all (mõnitused, alandused, ebaviisakas käitumine tema suhtes), siis tuleb tema eneseväärikust tõsta, et ta saaks aru, et tema olukord pole normaalne. Selleks on vaja tihedat psühholoogilist nõustamist ja ööpäevaringset võimalust helistada oma tugiisikule;
- Erinevaid programme, millesse oleks võimalik vägivaldlatseja suunata. Samuti teraapia vms kogu perekonnale. Ainult kriminaalmenetlus ja isiku süüdi mõistmine ei lahenda probleemi;

2. Kannatanud loobuvad teatamisest ja/või ütluste andmisest

- Oluline takistus ennetuses on see, et kannatanud jätvavad perevägivaldast üldse teatamata;
- Kõige olulisem on, et ohvid üldse ei pöördu (ei julge pöörduda) abi saamiseks. Lisaks info kuhu pöörduda ei ole kõigile kättesaadav;
- Õiguskaitseametnikud on tihti "lõhkise küna" ees, et millise tulemuseni menetluses jõuda, mis alustatud esialgse kannatanu viha ja suurte emotsioonidega, kuid millised mingil hetkel lahtuvad ning menetlusest politseis ja kohtus ei olda enam huvitatud. Menetleja on teinud hulgaliselt toiminguid ja tööd ning tulemuseks võib olla menetluse lõpetamine. See ei ole menetlejale motiveeriv ning süveneb pealiskaudne suhtumine;
- Menetluste puhul on peamiseks probleemiks tõendusliku poole pealt see, et ohver ei soovi esialgseid ütlusi anda. Kuna perevägivalda puhul kehtib nulltolerants, siis alustatakse menetlus sellegipoolest ning katsutakse leida täiendavaid tõendeid
- Majanduslik sõltuvus vägivaldlatsejast. Kui vägivaldlatseja satub vangi või saab rahalise karistuse, siis see võib panna ohvri raskesse majanduslikku olukorda;
- Vägivallatseja on sageli pere ainuke toitja, eluase kuulub samuti temale. Naine võib kaotada kõik hüved;
- Kannatanud ei soovi minna ründaja vastu, sest jagatakse ühist kodu ja kannatanul ei ole kuhugi minna;
- Hirm avalikuks tulemisel teiste hinnangute pärast. Avalik tähelepanu. Eriti halb on avalikus meedias kajastamine;
- Kannatanud häbenevad sageli juhtumitest rääkida;
- Kannatanu kardab enamikel juhtudel peksasaamise hirmus avaldust esitada. Kui vägivaldlatsejal ei ole näiteks eelnevaid rikkumisi, siis lastakse ta päeva-paari pärast välja ja ta läheb pärast vabanemist taas avalduse esitanud kannatanu juurde nende ühisesse kodusse. Siis võib ise edasi mõelda, mis seejärel saama hakkab ...
- Korduva vägivalda ohvritel võib tekkida teatav sõltuvussuhe vägivaldlatsejaga, nad hakkavad ennast ise "süüdi" tundma;

3. Tõhusam kommunikatsioon ja avalikkuse teavitamine

- Tutvustada inimestele ohvriabi võimalusi ning tõestada, et perevägivalda ohvritel on reaalne võimalus abi saada, et oleks vähem avalduste tagasivõtmist ja põhjuseta "süü" enda peale võtmist;

- Tegelda aktiivsemalt ennetustööga, sh alkoholi- ja narkosõltuvusega, perede toimetulekuga, naiste enesekindluse tõstmisega ning suurendada inimeste teadlikkust erinevatest abivõimalustest;
- Teha rohkem teavitustööd, et ohvrid teaksid, kuidas oleks kõige õigem teatud olukordades käituda ja kuhu abi saamiseks pöörduda;
- Meedia kaudu rohkem informatsiooni kelle poole saab pöörduda (ohvrile või inimestele, kellel on informatsiooni ohvritest) probleemide tekkimise korral ja selgitustöö, et vägivaldne käitumine (samuti selle variandid ehk milles see saab väljenduda) ei ole normaalne ja sellega ei tohi leppida;
- Karistused peaksid olema karmimad ja tegema vähem lepitusmenetlusi. Kui keegi on läinud kandma vanglakaristust selle eest, et lõi oma naisel ninaluu puruks, siis sellistest karistustest tuleks rääkida palju meedias, et inimesed oleks teadlikud karistamise raskusest;
- Enam objektiivset statistikat avalikkusele, milline protsent vägivallatsejatest läheb lepitusmenetlusele, kui palju määratakse rahatrahve, vabaduskaotusi jne.

4. Laiapõhjalised koolitusprogrammid erinevatele sihtrühmadele

- Inimestel puudub reaalne oskus kriisisituatsioonides tekkivaid pingelisi olukordi lahendada (nt. lahutuse korral). Sellist oskust tuleks hakata juba koolis lastele selgitama. Täiskasvanute puhul on see keerulisem ja head lahendust pakkuda ei oska;
- Kõikides koolides teadvustada pedagoogidele ja õpilastele vägivalla olemust (mis on vaime, mis füüsiline ja mis seksuaalne vägivald) ja õpetada esimaste ohumärkide äratundmist;
- Selleks, et õiguskaitseorganid saaksid infot võimaliku perevägivalla kohta on tarvis tõsta nende ametnike teadlikkust ja vastutustundlikku suhtumist, kes peaksid märkama esmaseid ohumärke (nt. õpetajad, sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad), samuti julgustama kaaskodanikke tähelepanelikumalt perevägivald suhtuma ja vastavalt reageerima. Kindlasti jäävad paljud juhtumid menetlemata, sest keegi ei soovi "teiste pereellu sekkuda". Tuleb selgitada arusaama, et vägivald ei ole peresisene asi, sest selle tagajärjed puutuvad lõpuks kõiki;
- Tegeleda noorte naiste (ja tüdrukute) ennetava nõustamisega enne perede loomist;
- Alustama peaks koolidest õpetades lapsi hindama ja arvestama teiste inimestega;
- Aktiivselt tuleks tegeleda lastega, kes pärinevad vägivaldsest perest;
- Alustama peaks ehk õpetajatest. See on pikk protsess ja kuuldavasti kasutavad õpetajad tänaseni koolides laste suhtes ka ise vaimset vägivald. See juba toodab "haige hingega" inimesi, mitte aga enesekindlaid ja tublisid inimesi. Seetõttu peaks alustama maast madalast, kodud, lasteaed, kool. Täiskasvanute käitumismustreid muuta ei ole lihtne.

5. Riigi alkoholipoliitika

- Suur probleem on alkoholi kuritarvitamine. Riigi alkoholipoliitika on olematu. Alkohol on kergesti kättesaadav. Erinevaid õllesid müüakse 2,0 liitrites pudelites. Alkoholisõltlane ei lõpeta selle joomist enne kui põhi on käes. See ei ole enam ju karastusjook;
- Kohaldada alkoholi ja narkootikumide vastane sundravi;
- Väga oluliselt piirata alkoholi kättesaadavust;
- Üleriigilised müügipiirangud alkoholile;

- Pahameelt teeb asjaolu, et tööalistele alkohoolikutele on antud töövõimetuspension. Oma töös puutun sellega sageli kokku. Isikul on nt 80 % töövõimetus, aga alkoholi tarbib ilma probleemideta. Kui pea haige ja raha otsas, siis muututakse vägivaldseks naiste ja sageli vanemate suhtes. Selline inimene ei pinguta mitte üks raas oma elu korraldamise nimel. See on tõsine probleem ühiskonnas, eelkõige just maapiirkondades;

6. Tõhus koostöövõrgustik

- Esmalt tuleb luua selge visioon ennetustegevusest, ohvriabist, tugistruktuuridest jms. Väga oluline on politsei ja KOV-ide sotsiaaltöötajate ning meditsiinilise personali koostöö ja roll perevägivaldajuhtumite avastamisel ja jätkuva iseloomuga perevägivaldajuhtumite ennetamisel. Samuti on oluline alati põhjuse väljaselgitamine, so tegelemine ka teo toimepanijaga, selgitamaks välja teo motiivid ning üritada teraapiate vms. kohustusliku nõustamise abil vältida vägivalla kordumist. Kui pere jääb peale vägivaldajuhtumit kokku, on oluline, et KOV-i ametnikul oleks kohustus pere olukorraga kursis olla ka teatud aja jooksul pärast kohtuotsust ning karistuse ärakandmist;
- Alates politseist kuni kohtuni juurutada arusaam, et perevägivald nagu igasugune muu vägivald on isikuvastane kuritegu, millega tuleb tegeleda kiiresti ja efektiivselt.
- Luua selge suunitlusega ja koostööle tuginev sotsiaalne võrgustik erinevate erialade (politsei, sotsiaaltöötajad, psühholoogid jt) esindajatest, nii kogukondlikul kui ka riigi tasandil. Püsiv, mitte projektipõhine rahastamine.